

ශීර්ෂය 246 - දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව

1. මූල්‍ය ප්‍රකාශන

1.1 තත්ත්වගණනය කළ මතය

ශීර්ෂය 246 - දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට මූල්‍ය තත්ත්වය පිළිබඳ ප්‍රකාශනය, එදිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා වූ මූල්‍ය කාර්යසාධන ප්‍රකාශනය හා මුදල් ප්‍රවාහ ප්‍රකාශනය සහ ප්‍රමාණාත්මක ගිණුම්කරණ ප්‍රතිපත්තිවලට අදාළ තොරතුරු ද ඇතුළත් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවලට අදාළ සටහන්වලින් සමන්විත 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා වූ මූල්‍ය ප්‍රකාශන, 2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ විධිවිධාන සමඟ සංයෝජිතව කියවිය යුතු ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 154 (1) ව්‍යවස්ථාවේ ඇතුළත් විධිවිධාන ප්‍රකාර මාගේ විධානය යටතේ විගණනය කරන ලදී. 2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 11(1) වගන්තිය දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළිබඳව මාගේ අදහස් දැක්වීම් හා නිරීක්ෂණයන් ඇතුළත් සම්පිණ්ඩන වාර්තාව 2024 මැයි 31 දින ගණන්දීමේ නිලධාරී වෙත නිකුත් කරන ලදී. විගණන පනතේ 11(2) වගන්තිය ප්‍රකාරව දෙපාර්තමේන්තුවට අදාළ වාර්ෂික විස්තරාත්මක කළමනාකරණ විගණන වාර්තාව 2024 ජූනි 18 දින ගණන්දීමේ නිලධාරී වෙත නිකුත් කරන ලදී. ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ආණ්ඩුක්‍රම ව්‍යවස්ථාවේ 154(6) ව්‍යවස්ථාව සමඟ සංයෝජිතව කියවිය යුතු 2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 10 වගන්තිය ප්‍රකාරව මෙම වාර්තාව පාර්ලිමේන්තුව වෙත ඉදිරිපත් කරනු ලැබේ.

මෙම වාර්තාවේ 1.6 ඡේදයේ දක්වා ඇති කරුණුවලින් වන බලපෑම හැර, මූල්‍ය ප්‍රකාශනවලින් 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ මූල්‍ය තත්ත්වය සහ එදිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා එහි මූල්‍ය කාර්යසාධනය හා මුදල් ප්‍රවාහය පොදුවේ පිළිගත් ගිණුම්කරණ මූලධර්මවලට අනුකූලව සත්‍ය හා සාධාරණ තත්ත්වයක් පිළිබිඹු කරන බව මා දරන්නා වූ මතය වේ.

1.2 තත්ත්වගණනය කළ මතය සඳහා පදනම

මෙම වාර්තාවේ 1.6 ඡේදයේ දක්වා ඇති කරුණු මත පදනම්ව මාගේ මතය තත්ත්වගණනය කරනු ලැබේ.

ශ්‍රී ලංකා විගණන ප්‍රමිතීන්ට (ශ්‍රී.ලං.වි.ප්‍ර) අනුකූලව මා විගණනය සිදු කරන ලදී. මූල්‍ය ප්‍රකාශන සම්බන්ධයෙන් මාගේ වගකීම, විගණකගේ වගකීම යන වගන්තියේ තවදුරටත් විස්තර කර ඇත. මාගේ මතය සඳහා පදනමක් සැපයීම උදෙසා මා විසින් ලබා ගෙන ඇති විගණන සාක්ෂි ප්‍රමාණවත් සහ උචිත බව මාගේ විශ්වාසයයි.

1.3 මූල්‍ය ප්‍රකාශය සම්බන්ධයෙන් ප්‍රධාන ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ හා ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ වගකීම

පොදුවේ පිළිගත් ගිණුම්කරණ මූලධර්මවලට අනුකූලව හා 2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 38 වගන්තියේ සඳහන් විධිවිධානවලට අනුකූලව සත්‍ය හා සාධාරණ තත්ත්වයක් පිළිබිඹු කෙරෙන පරිදි මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළියෙල කිරීම හා වංචා සහ වැරදි හේතුවෙන් ඇති විය හැකි ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශනයන්ගෙන් තොරව මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළියෙල කිරීමට හැකි වනු පිණිස අවශ්‍යවන අභ්‍යන්තර පාලනය තීරණය කිරීම ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ වගකීම වේ.

2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 16 (1) වගන්තිය ප්‍රකාරව දෙපාර්තමේන්තුව විසින් වාර්ෂික හා කාලීන මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළියෙල කිරීමට හැකිවන පරිදි ස්වකීය ආදායම්, වියදම්, වත්කම් හා බැරකම් පිළිබඳ නිසි පරිදි පොත්පත් හා වාර්තා පවත්වා ගෙන යා යුතුය.

ජාතික විගණන පනතේ 38(1)(ඇ) උප වගන්තිය ප්‍රකාරව දෙපාර්තමේන්තුවේ මූල්‍ය පාලනය සඳහා සඵලදායී අභ්‍යන්තර පාලන පද්ධතියක් සකස් කර පවත්වා ගෙන යනු ලබන බවට ගණන්දීමේ නිලධාරී සහතික විය යුතු අතර එම පද්ධතියේ සඵලදායීත්වය පිළිබඳව කලින් කල සමාලෝචනයක් සිදු කර ඒ අනුව පද්ධතිය ඵලදායී ලෙස කරගෙන යාමට අවශ්‍ය වෙනස්කම් සිදු කරනු ලැබිය යුතුය.

1.4 මූල්‍ය ප්‍රකාශන විගණනය පිළිබඳ විගණකගේ වගකීම

සමස්ථයක් ලෙස මූල්‍ය ප්‍රකාශන, වංචා හා වැරදි හේතුවෙන් ඇතිවන ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශයන්ගෙන් තොර බවට සාධාරණ තහවුරුවක් ලබාදීම සහ මාගේ මතය ඇතුළත් විගණකාධිපති වාර්තාව නිකුත් කිරීම මාගේ අරමුණ වේ. සාධාරණ සහතිකවීම උසස් මට්ටමේ සහතිකවීමක් වන නමුත්, ශ්‍රී ලංකා විගණන ප්‍රමිති ප්‍රකාරව විගණනය සිදු කිරීමේදී එය සැම විටම ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශයන් අනාවරණය කර ගන්නා බවට වන තහවුරු කිරීමක් නොවනු ඇත. වංචා සහ වැරදි තනි හෝ සාමූහික ලෙස බලපෑම නිසා ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශනයන් ඇති විය හැකි අතර, එහි ප්‍රමාණාත්මක භාවය මෙම මූල්‍ය ප්‍රකාශන පදනම් කර ගනිමින් පරිශීලකයන් විසින් ගනු ලබන ආර්ථික තීරණ කෙරෙහි වන බලපෑම මත රඳා පවතී.

ශ්‍රී ලංකා විගණන ප්‍රමිති ප්‍රකාරව විගණනයේ කොටසක් ලෙස මා විසින් විගණනයේදී වෘත්තීය විනිශ්චය සහ වෘත්තීය සැකමුසුබවින් යුතුව ක්‍රියා කරන ලදී. මා විසින් තවදුරටත්,

- ප්‍රකාශ කරන ලද විගණන මතයට පදනමක් සපයා ගැනීමේදී වංචා හෝ වැරදි හේතුවෙන් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඇති විය හැකි ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශයන් ඇතිවීමේ අවදානම් හඳුනාගැනීම හා තක්සේරු කිරීම සඳහා අවස්ථාවෝචිතව උචිත විගණන පරිපාටි සැලසුම් කර ක්‍රියාත්මක කරන ලදී. වරදවා දැක්වීම් හේතුවෙන් සිදුවන ප්‍රමාණාත්මක සාවද්‍ය ප්‍රකාශයන්ගෙන් සිදුවන බලපෑමට වඩා වංචාවකින් සිදුවන්නා වූ බලපෑම ප්‍රබල වන්නේ ඒවා දුස්සන්ධානයෙන්, ව්‍යාජ ලේඛන සැකසීමෙන්, වේතනාන්විත මහභැරීමෙන්, වරදවා දැක්වීමෙන් හෝ අභ්‍යන්තර පාලනයන් මඟ හැරීමෙන් වැනි හේතු නිසා වන බැවිනි.
- අභ්‍යන්තර පාලනයේ සඵලදායීත්වය පිළිබඳව මතයක් ප්‍රකාශ කිරීමේ අදහසින් නොවුවද, අවස්ථාවෝචිතව උචිත විගණන පරිපාටි සැලසුම් කිරීම පිණිස අභ්‍යන්තර පාලනය පිළිබඳව අවබෝධයක් ලබා ගන්නා ලදී.
- හෙළිදරව් කිරීම් ඇතුළත් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ව්‍යුහය සහ අන්තර්ගතය සඳහා පාදක වූ ගනුදෙනු හා සිද්ධීන් උචිත හා සාධාරණ අයුරින් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඇතුළත් බව ඇගයීම.
- මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ව්‍යුහය හා අන්තර්ගතය සඳහා පාදක වූ ගනුදෙනු හා සිද්ධීන් උචිත හා සාධාරණව ඇතුළත් වී ඇති බව සහ හෙළිදරව් කිරීම් ඇතුළත් මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල සමස්ථ ඉදිරිපත් කිරීම අගයන ලදී.

මාගේ විගණනය තුළදී හඳුනාගත් වැදගත් විගණන සොයාගැනීම්, ප්‍රධාන අභ්‍යන්තර පාලන දුර්වලතා හා අනෙකුත් කරුණු පිළිබඳව ප්‍රධාන ගණන්දීමේ නිලධාරී/ ගණන්දීමේ නිලධාරී දැනුවත් කරන ලදී.

1.5 වෙනත් නෛතික අවශ්‍යතා පිළිබඳ වාර්තාව

2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 6(1)(ඇ) වගන්තිය ප්‍රකාරව පහත සඳහන් කරුණු මා ප්‍රකාශ කරමි.

- (අ) මූල්‍ය ප්‍රකාශන ඉකුත් වර්ෂය සමඟ අනුරූප වන බවට,
- (ආ) ඉකුත් වර්ෂයට අදාළ මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළිබඳ මා විසින් කර තිබුණු පහත සඳහන් නිර්දේශ ක්‍රියාත්මක කර නොතිබුණි.

<p>ඉකුත් වර්ෂයට අදාළ වාර්තාවේ ඡේද යොමුව</p>	<p>ක්‍රියාත්මක කර නොතිබුණු නිර්දේශය</p>	<p>මෙම වාර්තාවේ ඡේද යොමුව</p>
1.6.1(අ)(i)	භාණ්ඩාගාර තොරතුරු හා දෙපාර්තමේන්තු පොත් අතර පවතින වෙනස්කම් නිවැරදිව හඳුනාගෙන ගැලපිය යුතුය.	1.6.1. 1.(i)
1.6.1(අ)(iv)	අවිනිශ්චිත ගිණුමේ ශේෂය නිවැරදිව හඳුනාගෙන අවශ්‍ය ගැලපීම් කර නිරවුල් කළ යුතුය.	1.6.1. 1.(iii)
1.6.1.(ආ)	මාසික ආදායම් නිවැරදිව වාර්තා කළ යුතුය.	1.6.1.2
1.6.1.(ඇ)	ආදායම් වර්ගීකරණ දෝෂ නිරවුල් කළ යුතුය.	1.6.1.3.(iii)
1.6.2 (අ), (ආ)	චක්‍රලේඛ ප්‍රකාරව දෙපාර්තමේන්තු සතු සියළු වත්කම් තක්සේරු කර ගිණුම් ගත කළ යුතුය.	1.6.2.1, 1.6.2.2

1.6 මූල්‍ය ප්‍රකාශන පිළිබඳ අදහස් දැක්වීම

1.6.1 ගිණුම්කරණ අඩුපාඩු

(අ) ආදායම් ලැබීම

දෙපාර්තමේන්තුවට අදාළ ආදායම් ලැබීම් ගිණුම්ගත කිරීමේදී පහත සඳහන් අඩුපාඩු නිරීක්ෂණය විය.

විගණන නිරීක්ෂණය

ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් නිර්දේශය දැක්වීම

I නොසැසඳීම

<p>(i) සාමූහික නොවන ආදායම් බදු යටතේ වන අංක 1004.02.99 දරන අනෙකුත් ආදායම් සංකේතය, ආදායම් සංකේතයක් මෙන්ම පාලන ගිණුමක් ලෙස ද ක්‍රියා කරන අතර සමාලෝචිත වර්ෂයේ මූල්‍ය ප්‍රකාශන වල ACA1 ශේෂයන් පරීක්ෂාවේදී භාණ්ඩාගාරයේ තොරතුරු අනුව, යටෝක්ත පාලන ගිණුම සඳහා රු. 48,533,060,340 ක් බැර වී තිබුණ ද දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ආදායම් වර්ගීකරණයේදී පාලන ගිණුමේ ගිණුම් ගත කර ඇති ආදායම රු. 48,353,957,373 ක් ලෙස හඳුනාගැනීම හේතුවෙන් රු. 179,102,967 ක නොසැසඳීමක් නිරීක්ෂණය විය. මේ පිළිබඳ විගණනයට ලබා දුන් පිළිතුර අනුව මෙම වෙනසින් පාලන ගිණුමෙන් ආපසු ගෙවීම්</p>	<p>නොගැලපීම් හඳුනාගෙන සැසඳීම් කිරීමේදී වෙනසක් පැවතියත්, ඉදිරියේදී හැකි තාක් දුරට නිවැරදිව සැසඳීමේ කටයුතු සිදු කරනු ලබන බව.</p>	<p>භාණ්ඩාගාරයේ තොරතුරු අනුව, දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ආදායම් වර්ගීකරණ පාලන ගිණුම නිවැරදිව සැසඳීම් කළ යුතුය.</p>
---	--	--

රු. 402,684 ක් ගැලපු පසු තවදුරටත් වෙනස රු.179,505,651 ක්ව පවතින බව නිරීක්ෂණය විය.

(ii) 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා ආදායම් ප්‍රකාශනයේ දෙපාර්තුමේන්තු ආදායම් රැස් කිරීම් අනුව මුළු බදු ලැබීම් රු.1,550,589,866,148 ක් වන නමුත් 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා මුදල් ප්‍රවාහ ප්‍රකාශනය තුළ මුළු බදු ලැබීම් ලෙස රු. 1,553,438,481,285 ක් දක්වා ඇති බැවින් රු.2, 848,615,137 ක වෙනසක් ඇති බව නිරීක්ෂණය කෙරුණි. මේ පිළිබඳ විගණනයට ලබා දුන් සැසඳීම් ප්‍රකාශය අනුව මෙම වෙනසින් ප්‍රාග්ධන ලාභ ගැලපීම් මත වටිනාකම රු.1,959,535,962 ක් ගැලපු පසු තවදුරටත් වෙනස වූ රු.889,079,175 සඳහා විවිධ හේතූන් බලපා තිබූ බව නිරීක්ෂණය විය.

ආදායම් රැස් කිරීම් හා මුළු බදු ලැබීම් අදාළ කාලයට හැකිතාක් දුරට නිවැරදිව ගිණුම්ගත කිරීමට කටයුතු කරනු ලබන බව.

ආදායම් රැස් කිරීමේ හා මුළු බදු ලැබීම් හැකිතාක් දුරට නිවැරදිව හඳුනාගෙන අදාළ කාලයට නිවැරදි වටිනාකම් ගිණුම් ගත කළ යුතුය.

(iii) 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට RAMIS පරිගණක පද්ධතිය තුළ TIN අංක 100886553 යටතේ රු. 5,211,312,210 ක නිරවුල් නොවූ අවිනිශ්චිත ශේෂයක් පැවතීම හේතුවෙන් හිඟ බදු ශේෂය එම ප්‍රමාණයෙන් අධි ගණනය වී ඇති බවත්, එම නිරවුල් නොවූ ශේෂයන් 2015 සිට එනම්, ආසන්න වසර 08 කට වැඩි කාලයක් පුරා නිරවුල් නොවී පැවත ඇති බවත් නිරීක්ෂණය විය.

2024 ජූනි 30 දිනට ශේෂය 4,904,067,442/- වන අතර මෙම ශේෂයද නිරවුල් කිරීමට කටයුතු කරමින් පවතින බව.

අවිනිශ්චිත ශේෂය නිවැරදිව හඳුනාගෙන නිරවුල් කිරීමට අවශ්‍ය පියවර ගත යුතුය.

(iv) ආදායම් රැස්කිරීමේ බැංකු ගිණුම් මගින් භාණ්ඩාගාරයට බැර වන මුදල්, බැංකු ගිණුම් ප්‍රකාශ සමඟ සසඳා හඳුනාගෙන ඇති වෙනස්කම් නිවැරදි කිරීමට කාලීනව පියවර ගෙන නොතිබුණු බව නිරීක්ෂණය වූයෙන් ආදායම් ගිණුම්කරණය සම්බන්ධයෙන් අභ්‍යන්තර පාලනයේ දුර්වලතා පවතින බව නිරීක්ෂණය විය.

බදු ගෙවන්නන් විසින් ගෙවීම් පත්‍රිකා සම්පූර්ණ කිරීමේදී සිදු වූ දෝෂයන්, බැංකුව විසින් සිදු කළ දෝෂයන්, වෙක්පත් අගරැවීම යනාදිය නිසා ඇතිවන නොගැලපීම් සම්පූර්ණයෙන් නිවැරදි කිරීමෙන් පසු වර්ගීකරණ වාර්තා නිසි පරිදි පිළියෙල කිරීමට කටයුතු කරනු ලබන බව.

ආදායම් රැස්කිරීමේ බැංකු ගිණුම් වලින් භාණ්ඩාගාරයට බැර වන මුදල් නිවැරදිව සැසඳීම කළයුතුය

(II) මාසික ආදායම් වාර්තා කිරීම්වල නිවැරදිතාවය

රාජ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තිය වකුලේඛ අංක 01/2015 හි 4 හා 4 (ඇ) වගන්තිය අනුව ඒ ඒ ආදායම් විෂයන් යටතට එළඹෙන ප්‍රාග්ධන ලාභ මත බද්ද 2015 ජූලි 20 දිනැති රාජ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති වකුලේඛ අංක 01/2015 ප්‍රකාරව 04 තුළ පද්ධතිය මගින් අංක 01/2015 ප්‍රකාරව

මාසයේ පළමු සතිය තුළ නිවැරදි ආදායම් වර්ගීකරණය හඳුනා ගැනීම කළ යුතු බවට මගපෙන්වීම් කර තිබුණද, ඒ අනුව සමාලෝචිත වර්ෂය තුළ ආදායම් සංකේත යටතේ මාස නවයකටම අදාළ ව රැස්කරගත් ආදායම් එම මාසය තුළ හඳුනාගෙන නොතිබුණි.

තවද මෙහිදී, 1004.05.00 ආදායම් ශීර්ෂ යටතේ වූ ප්‍රාග්ධන ලාභ මත බද්ද 2023 සැප්තැම්බර්, ඔක්තෝම්බර්, නොවැම්බර් හා දෙසැම්බර් යන එකිනෙක මාස වල ආදායම් වර්ගීකරණ වාර්තා තුළ හඳුනාගත්ත ද එකිනෙක මාස වල භාණ්ඩාගාර මාසික ගිණුම් සාරාංශවලට ඇතුළත් කිරීමේදී අදාළ මාස වලට වෙන වෙනම හඳුනා නොගෙන 2023 දෙසැම්බර් මාසයේ භාණ්ඩාගාර මාසික ගිණුම් සාරාංශයට පමණක් මාස 03 හිම සමුච්චිත ආදායම් ගලපා ඇති බැවින් ඒ ඒ මාස වල සත්‍ය ආදායම් රැස් කිරීම පිළිබඳ ව නිවැරදි තොරතුරු වාර්තා කර නොමැති බව තවදුරටත් නිරීක්ෂණය විය.

ලබාගන්නා ලද වාර්තා සන්සන්දනය කිරීමේදී වෙනසක් පැවති බව 2024 ජනවාරි මස හඳුනාගන්නා ලද අතර, අදාළ මාස සඳහා වෙන් වෙන් වශයෙන් සංශෝධිත ආදායම් වර්ගීකරණ වාර්තාවන් (A 75) සකස් කර අදාළ අංශ වෙත යොමු කිරීමට කටයුතු කරන ලද බව.

ආදායම් වාර්තා නිසි පරිදි පිළියෙල කළ යුතුය.

(III) ආදායම් වර්ගීකරණ දෝෂ

(i) ආදායම් ශීර්ෂ දෙකක් යටතේ වූ වෙනස්කම් ගැලපීම් සඳහා වූ රු.979,840,248 ක මාරුකිරීම් පත්‍ර දෙකක් මගින් සිදු කර ඇතත් එම වැරදි නිවැරදි කිරීම් 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා ආදායම් ප්‍රකාශනය තුළ ACA 01හි ආකෘතිය තුළ දෙපාර්තුමේන්තු ආදායම් රැස් කිරීම් යටතේ දළ අගය පෙන්විය යුතු නමුත් එහි ශුද්ධ අගය වාර්තා කිරීමත්, වැරදි නිවැරදි කිරීම් එම අදාළ තීරුව තුළ නොපෙන්වීම නිසාත් ACA ආකෘතියෙන් තොරතුරු නිවැරදිව ඉදිරිපත් කර නොමැති විය.

ඉදිරියේදී ACA 01 හි ආකෘතිය පරිදි තොරතුරු නිවැරදිව ඉදිරිපත් කිරීමට කටයුතු කරන බව.

ආදායම් සංකේත නිවැරදිව හඳුනාගෙන ආදායම් වර්ගීකරණය කළ යුතුය.

(ii) දෙපාර්තමේන්තුව විසින් රැස් කරනු ලබන එකතු කිරීමේ අගය මත බදු ආදායම භාණ්ඩාගාරයේ පවත්වා ගෙන යන පාලන ගිණුමට බැර කරන අතර පසුව මුදල් මාසික සාරාංශ මගින් මූල්‍ය සේවා, අනෙකුත් සේවා හා නිෂ්පාදන යන එකතු කිරීමේ අගය මත බදු ආදායම් සංකේත තුන වෙත ගිණුම් ගත කිරීම සිදු වේ. සමාලෝචිත වර්ෂයේ දෙපාර්තුමේන්තු

රු.1,068,469,869 වටිනාකම එකතුකල අගය මත බදු පාලන ගිණුමේ වර්ගීකරණය නොකල ශේෂය වන අතර එම පාලන ගිණුමේ වර්ෂ අවසාන ශේෂය ශුන්‍ය විය යුතු බැවින් එම වෙනස වෙනත් බදු ගිණුමට (1004.02.99) මාරු කර ඇති බව.

ආදායම් සංකේත නිවැරදිව හඳුනාගෙන ආදායම් වර්ගීකරණය කළ යුතුය.

ශේෂ පිරික්සුම අනුව එකතු කිරීමේ අගය මත බදු පාලන ගිණුමේ (1002.01.00) නොසැසඳීම් රු 1,068,469,869 පැවති අතර මාසික ගිණුම් සාරාංශ මඟින් ගිණුම් ගත කිරීමෙන් පසුව සමාලෝචිත වර්ෂයේ අවසානයට පාලන ගිණුමේ ඉතිරි වී පැවැති උක්ත ශේෂයන් ආදායම් සංකේත අනුව හඳුනා ගැනීමෙන් තොරව 1004.02.99 අනෙකුත් සේවා ආදායම් සංකේතයට මාරු පත් මඟින් මාරු කිරීම හරහා එකතු කිරීමේ අගය මත බදු මූල්‍ය සේවා, අනෙකුත් සේවා හා නිෂ්පාදන යන ආදායම් සංකේත තුනෙහිම ශුද්ධ ආදායමේ නිරවද්‍යතාව විගණනයේදී තහවුරු නොවීය.

- (iii) 2023 රාජ්‍ය ගිණුම් මාර්ගෝපදේශ අංක 05/2023 වක්‍රලේඛය අනුව රාජ්‍ය ගිණුම් දෙපාර්තමේන්තු වෙබ් පිටුවේ ආකෘතීන්ට අනුව ආදායම් ශීර්ෂ 2003 පෙබරවාරි 22 කැසිනෝ බලපත්‍ර ගාස්තු වෙනම ආදායම් ශීර්ෂයක් යටතේ දැක්විය යුතු වුවත් සමාලෝචිත වර්ෂයේ මූල්‍ය ප්‍රකාශණ වල ACA 1 අනුව ආදායම් ශීර්ෂය 2003.02.22 කැසිනෝ බලපත්‍ර ගාස්තු සම්බන්ධව ආදායම් ඇස්තමේන්තු දක්වා තිබුණද ආදායම් රැස්කිරීම් ශුන්‍ය වේ. කෙසේ වුවද 2024 මාර්තු 20 දින විගණනයට ලබාදී ඇති සංශෝධිත ආදායම් වර්ගීකරණ වාර්තාවට අනුව කැසිනෝ බලපත්‍ර ගාස්තු සඳහා රු.500,000,000 ක් උපයා ඇති බව දක්වා ඇතත් එම තොරතුරු උක්ත ආදායම් ශීර්ෂය යටතේ මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල දක්වා නොතිබිණ.
- 2024 මාර්තු මාසයේදී ඔට්ටු හා සුදු බදු අංශය විසින් හඳුනාගෙන ඒ අනුව 2023 දෙසැම්බර් මස ආදායම් වර්ගීකරණ වාර්තාව සංශෝධනය කර ඇති බව.
- ආදායම් සංකේත නිවැරදිව හඳුනාගෙන ආදායම් වර්ගීකරණය කළ යුතුය.

1.6.2 මූල්‍ය නොවන වත්කම්

දේපල පිරියත හා උපකරණ ගිණුම්ගත කිරීමේදී පහත සඳහන් අඩුපාඩු අනාවරණය විය.

විගණන නිරීක්ෂණය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
(i) මූල්‍ය නොවන වත්කම් තක්සේරු කිරීම සම්බන්ධයෙන් 2018 දෙසැම්බර් 31 දින කොමිෂ්ට්‍රොලර් ජනරාල් කාර්යාලය විසින් නිකුත් කර ඇති වත්කම් කළමනාකරණ වක්‍රලේඛ අංක 04/2018 හා ඊට අදාළ මාර්ගෝපදේශය අනුව, සියළු ගොඩනැගිලි තක්සේරු කිරීම	කුරුණෑගල ඉඩම් තක්සේරු කිරීමට අදාළව තක්සේරු දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ඉල්ලා ඇති අයිතිය සනාථ කිරීමේ ලේඛන, පිඹුරු පිටපත්, ගොඩනැගිලි විස්තර ලැයිස්තුව හා ගොඩනැගිලි සැලසුම් ලේඛන,	මූල්‍ය නොවන වත්කම් තක්සේරු කිරීම මාර්ගෝපදේශය අනුව කටයුතු කරමින් අදාළ වත්කම් ගිණුම්ගත කළ යුතුය.

අත්‍යවශ්‍ය බව දක්වා ඇතත් දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ කුරුණෑගල ප්‍රාදේශීය කාර්යාලය පිහිටි ඉඩම, මේ දක්වා තක්සේරු කර ගිණුම්ගත කර නොතිබුණු බැවින් වැය ශීර්ෂ 2105 යටතේ 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට දක්වා ඇති ඉඩම් හා ඉඩම් වැඩි දියුණු කිරීම් වටිනාකම රු. 2,081,300,000 ලෙස දක්වා ඇති අගය, මෙම කුරුණෑගල ප්‍රාදේශීය කාර්යාලය පිහිටි ඉඩමේ 2023 දෙසැම්බර් 31 දින පැවති වෙළඳපොල අගයෙන් උභය ගණනය වී ඇති බව විගණනයට නිරීක්ෂණය කෙරේ.

දෙපාර්තමේන්තුව සතු නොවන බැවින් දැනට එම ලේඛන සකස් කරමින් පවතින බැවින් මෙතෙක් තක්සේරු වාර්තා ලබාගැනීමට නොහැකිවී ඇති බව.

- (ii) උක්ත මාර්ගෝපදේශය ප්‍රකාරව, කෙරිගෙන යන ඉදිකිරීමක මෙතෙක් දරා ඇති සම්පූර්ණ වියදම කෙරිගෙන යන වැඩ වශයෙන් ගිණුම්ගත කලයුතු බව දක්වා ඇතත්, දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රධාන කාර්යාලයේ පිහිටි රු.176,000,000 ක මූලික ඇස්තමේන්තුවක් යටතේ ඉදිකෙරෙමින් පැවති, මේ වන විට ඉදිකිරීම් නවතා ඇති වාහන අංගනය වෙනුවෙන් අවස්ථා 22 කදී රු. මිලියන 1,399 ක් රාජ්‍ය ඉංජිනේරු සංස්ථාව වෙත ගෙවා ඇති මුදල කෙරිගෙන යන වැඩ වශයෙන් ගිණුම්ගත වී නොතිබුණි. එහි වර්තමාන තත්ත්වය නිරීක්ෂණය කිරීමේදී ද, එම වාහන අංගනය දැඩි ලෙස දිරාපත් වී හා අබලි වී ඇති බැවින් වර්තමාන තක්සේරු වටිනාකම ගිණුම් ගත කර ඇති වටිනාකමෙන් වෙනස් වීමට හැකියාවක් ඇති බැවින්, විගණනයේදී එකී වටිනාකම පිළිබඳව සෑහීමකට පත් විය නොහැකි විය.
- (iii) 2022 දෙසැම්බර් 31 දිනට සිදු කර ඇති භාණ්ඩ සමීක්ෂණය මගින් විගණිත දිනය වූ 2023 මාර්තු 30 දක්වා ලබා දී ඇති වාර්තා අනුව, නියැදියක් සඳහා තෝරාගත් අංශ 43කට අදාළ භාණ්ඩ CIGAS වැඩසටහන තුළට ඇතුළත් කල යුතු යැයි නිර්දේශ ලබා දී ඇතත්, එම අයිතම සම්බන්ධයෙන් 2023 ජනවාරි 01 දිනට ආරම්භක ශේෂ ගැලපීම් ද, අංශ 23කට අදාළ අයිතම අදාළ අංශය විසින් වෙනත් අංශ වෙතට මාරු කර හෝ බඩු වට්ටෝරු ලේඛනයේ අඩුවෙන් දක්වන

යෝජිත රථවාහන අංගනය සම්බන්ධයෙන් ගතයුතු ඉදිරි පියවර සඳහා තීරණයක් ගැනීමට මුදල් අමාත්‍යාංශයේ මැදිහත්වීම මත කමිටුවක් පත්කර ඇති අතර, දැනට සිදුකර ඇති ඉදිකිරීම් පිළිබඳව ගොඩනැගිලි පර්යේෂණ ආයතනයෙන් වාර්තාවක් කැඳවා ඇත. එම වාර්තාව ලැබුණු පසු ඉදිරි පියවර සඳහා ගිවිසුම්ගත වීම පිළිබඳව තීරණයක් ගැනීමට නියමිත බව.

වත්කම් කළමනාකරණ වක්‍රලේඛ උපදෙස් ප්‍රකාරව වත්කම් ගිණුම්ගත කළ යුතුය.

භාණ්ඩ සමීක්ෂණය මණ්ඩල මගින් ලබා දී ඇති නිර්දේශ ක්‍රියාත්මක කළ යුතුය.

බැවින් CIGAS වැඩසටහන තුළින් ඉවත් කිරීමට අදාළ ගැලපීම්ද කළ යුතු බවට නිර්දේශ ලබා දී ඇත්ත් 2024 අප්‍රේල් 04 දින දක්වා ඒ අනුව කටයුතු කර නොමැති බව විගණනයේදී නිරීක්ෂණය විය. ඒ අනුව මූල්‍ය ප්‍රකාශන තුළ 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට යන්ත්‍ර හා යන්ත්‍ර උපකරණ ලෙස දක්වා ඇති රු. 386,875,226 ක වටිනාකම පිළිබඳව විගණනයේදී සැහීමකට පත් විය නොහැක.

1.6.3 විගණන සාක්ෂි නොවීම

පහත සඳහන් ගනුදෙනු සම්බන්ධයෙන් විගණන සාක්ෂි ඉදිරිපත් කර නොතිබුණි.

විගණන නිරීක්ෂණය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
(i) දෙපාර්තමේන්තුව වෙත සමාලෝචිත වර්ෂයේදී ඉදිරිපත් කරන ලද විගණන විමසුම් 06 කට 2024 මැයි 31 දින වන විටද පිළිතුරු ඉදිරිපත් කර නොතිබුණු අතර, එම විමසුම්වලට අදාළ ගණනය කළ හැකි ගනුදෙනුවල වටිනාකම රු. 66,944,845,547 ක් විය.	2023 දෙසැම්බර් 31 වන දින වන විට විගණකාධිපති විසින් යොමු කරන ලද විමසුම් අතරින් පිළිතුරු ලබා දී නොතිබුණේ විගණන විමසුම් 04 ට පමණක් වන අතර එම විමසුම් සඳහා අවශ්‍ය තොරතුරු අංශ වෙතින් රැස් කිරීම හා පරීක්ෂා කිරීම සඳහා සැලකිය යුතු කාලයක් අවශ්‍ය වූ නිසා එම විමසුම් 04 සඳහා පිළිතුරු සැපයීම ප්‍රමාද වී තිබුණු බව.	මුදල් රෙගුලාසි 155 ප්‍රකාරව ගණන්දීමේ නිලධාරියා විසින් මුදල් රෙගුලාසි 452(1) හි සඳහන් විගණන විමසුම් ලේඛනය නියමිත කාලයකට පසුව පරීක්ෂා කර බලා ලැබී ඇති විගණන විමසුම්වලින් පෙන්වා දී ඇති අඩුපාඩු නිවැරදි කිරීමට කටයුතු කළ යුතු අතර, එම විමසුම්වලට වහාම පිළිතුරු ලබා දිය යුතුය. එසේ පිළිතුරු ලබාදීම ප්‍රමාද විය හැකි විමසුම් වෙනම් ඒ සඳහා අතුරු වාර්තාවක් යැවීමට කටයුතු කළ යුතුය.
(ii) RAMIS පද්ධතියෙහි ක්‍රියාත්මක වන Appeal හා Objection යන මොඩියුල තුළ පවතින View Appeal හා View Objection Record යන උප මොඩියුල සඳහා ප්‍රවේශ වීමට විගණන කාර්යය මණ්ඩලයට ප්‍රවේශ අවසර ලබා දී නොතිබීම හේතුවෙන් හා RAMIS පද්ධතියෙහි Report මොඩියුලය මගින් ජනනය වන Appeal Registration, Time Bar Report, Settled Appeal Report, Objection Registration, Settled Objection Report හා Unsettled Objection Report යන වාර්තාවලට අදාළ	විගණකාධිපතිවරයාට සහාය දැක්වීම පැහැර හැරීමක් සිදුකර නොමැති අතර, අවශ්‍ය සහාය ලබා දීමට නිරන්තරයෙන් කටයුතු කරනු ලබන බව.	ජාතික විගණන පනතේ 42 වගන්තිය ප්‍රකාරව විගණකාධිපතිවරයාට හෝ ඔහුගේ අධිකාරිය ලත් තැනැත්තෙකු ඉල්ලා සිටින ලේඛනයක් හෝ වාර්තාවක් නියමිත කාලය තුළ ඉදිරිපත් නොකිරීම වරදක් වන බව දක්වා ඇත.

යාවත්කාලීන කරන ලද තොරතුරු පද්ධතිය තුළින් ලබා ගැනීමේ අවස්ථාව අහිමි වී තිබුණි.

(iii) දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සිංගප්පූරුවේ ආයතනය සමඟ එළඹී ඇති ගිවිසුම්වල වෙනත් තෙවන පාර්ශ්වය සඳහා ගිවිසුම් ලබාදිය නොහැකි බවට කොන්දේසි ඇතුළත් කර ඇති හෙයින් එම ගිවිසුම් විගණකාධිපති වෙත ලබාදී නොමැති බැවින් RAMIS පද්ධතියට අදාළ 2014 වර්ෂයේ සිට 2023 වර්ෂය දක්වා රු.14,429,237,244 ක මුදල් ගෙවීම් හා එහි ප්‍රගතියට අදාළ ගිවිසුම් ප්‍රකාරව සිදුවී ඇතිද යන්න විගණනයේදී තහවුරු කළ නොහැකි වී ඇත.

ගිවිසුමේ කොන්දේසි අනුව වෙනත් තුන්වන පාර්ශ්වයක් සමඟ RAMIS පද්ධතියට අදාළ ලියකියවිලි හෝ තොරතුරු හුවමාරු කරගැනීම සඳහා සිංගප්පූරු සමාගමේ ලිඛිත අවසරය ලැබී නොමැති බැවින්, එසේ ලබාදීම ගිවිසුම් කොන්දේසි උල්ලංඝනය කිරීමක් විය හැකි බැවින්, ජාතික විගණන කාර්යාලය වෙත අදාළ තොරතුරු ලබා දීමට ඇති හැකියාව සම්බන්ධයෙන් නීතිපතිවරයාගේ මතය විමසීම සඳහා නැවත 2024 අගෝස්තු 27 දිනැතිව ලිපියක් යොමු කර ඇති බව.

ජාතික විගණන පනතේ 42 වගන්තිය ප්‍රකාරව විගණකාධිපතිවරයාට හෝ ඔහුගේ අධිකාරිය ලත් තැනැත්තෙකු ඉල්ලා සිටින ලේඛනයක් හෝ වාර්තාවක් නියමිත කාලය තුළ ඉදිරිපත් නොකිරීම වරදක් වන බව දක්වා ඇත.

2. මූල්‍ය සමාලෝචනය

2.1 අග්‍රිම කළමනාකරණය

විගණන නිරීක්ෂණය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
------------------------	---	-----------------

<p>2.1.1 දෙපාර්තමේන්තුව 2023 වර්ෂය සඳහා අග්‍රිම සැලැස්ම පිළියෙල කිරීමේදී වර්ෂය තුළ ඉල්ලුම් කිරීමට සැලසුම්කල රු.15,523,229,700 ක් වූ අතර වර්ෂය තුළ ලැබුණු මුළු අග්‍රිමය රු. 8,104,343,000ක ප්‍රමාණය ඉල්ලුම්කල අග්‍රිමයෙන් සියයට 48 ක් පමණක් විය. එලෙසම වර්ෂයේ ලැබූ අග්‍රිමයෙන්ද 2023 ඔක්තෝබර් 01 දින වන විට ලැබී තිබුණු අග්‍රිමය රු. 3,184,709,000 ක් වූ අතර එය වර්ෂයේ ලැබූ අග්‍රිමයෙන් සියයට 39 ක් පමණක් වූ අතර සමස්ත අග්‍රිමයෙන් සියයට 26 ක් වූ රු. 2,113,744,000 ක මුදලක්ම ලැබී තිබුණේ 2023 දෙසැම්බර් මස තුළ</p>	<p>අග්‍රිම කළමනාකරණයේ අක්‍රමිකතාවයට බලපාන ලද කරුණ දක්වා තිබුණු අතර ප්‍රධාන ලෙස රට තුළ පැවති ආර්ථික අර්බුදය නිසා භාණ්ඩාගාරය මඟින් නියමිත පරිදි ක්‍රමවත් ලෙස අක් මුදල් ලබා නොදීම 2023 වර්ෂයේ පළමු කාර්තුව සඳහා වන දිරිදීමනා සඳහා වන අග්‍රිමය දෙසැම්බර් මාසයේ ලැබීම හා ගිණුම් පියවීමේදී වර්ෂ අවසානයේදී වැඩි ප්‍රමාණයක් අග්‍රිම නිදහස් කිරීම වැනි හේතු නිසා සිදු වූ තත්ත්වයක් බව</p>	<p>දෙපාර්තමේන්තුවේ අග්‍රිම කළමනාකරණය මනා පාලනයකින් යුතුව සිදු කිරීමට කළමනාකරණය ක්‍රියාකල යුතු වේ.</p>
--	--	---

විය. ඒ අනුව දෙපාර්තමේන්තුවේ අග්‍රිම කළමනාකරණය සැලසුම් කල පරිදි සිදු වී ඇති බවක් නිරීක්ෂණය නොවීය.

2.2 ආදායම් කළමනාකරණය

විගණන නිරීක්ෂණය

ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම

නිර්දේශය

මුදල් රෙගුලාසි සංග්‍රහයේ 128 (2)(ඇ) ඡේදය ප්‍රකාරව දේශීය ආදායම් කොමසාරිස් ජනරාල්වරයා විසින් අර්ධ වාර්ෂික හිඟ බදු වාර්තා පිළිවෙලින් ජූලි 31 හා ඊළඟ මුදල් වර්ෂයේ ජනවාරි 31 දිනට ප්‍රථම විගණකාධිපති වෙත ඉදිරිපත් කළ යුතු වේ. ඒ අනුව, 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා 2024 පෙබරවාරි 28 දිනැතිව ඉදිරිපත් කළ Legacy හිඟ බදු ආදායම් පිළිබඳ වාර්තාව හා RAMIS හිඟ බදු ආදායම් පිළිබඳ වාර්තාව මඟින් ලබා දුන් තොරතුරු පරීක්ෂාවේ දී නිරීක්ෂණය වූ කරුණු පහත වේ.

2.2.1

හිඟ බදු වාර්තා අනුව, RAMIS හා Legacy පරිගණක පද්ධති වලට අදාළව 2023 දෙසැම්බර් 31 දෙපාර්තමේන්තුව විසින් එක් රැස් කර ගත යුතු සමස්ථ හිඟ බදු, දඩ හා පොළී ආදායමෙන් අයකර ගැනීමට පවතින හැකියාව මත අය කළ හැකි හා අය කිරීම් තාවකාලිකව අත් හිටවූ ලෙස වර්ග කර තිබුණු අතර ඒ අනුව, සමස්ථ හිඟ බදු, දඩ හා පොළී ආදායමෙන් සියයට 82 කට වැඩි වටිනාකමක් තාවකාලිකව අත් හිටවූ බදු, දඩ හා පොළී ලෙස හඳුනා ගෙන තිබුණි.

හිඟ බදු අය කිරීම, අත්හිටුවීමට හඳුනාගත් වලංගු හේතු මත සිදු කරන අතර එම අත්හිටුවීමට හේතු වූ කරුණු නිරාකරණය කර ගැනීමෙන් අනතුරුව හිඟ බදු අය කර ගැනීම සිදු කරනු ලබයි.

අදාළ බදු පනත්වල දැක්වෙන සියළුම අය කිරීයාමාර්ග කිරීයාත්මක කර සියළුම හිඟ බදු හා දඩ ශේෂ කඩිනමින් අයකිරීමට පියවර ගත යුතුය.

2.2.2

ඒ අනුව, RAMIS පරිගණක පද්ධතියට අදාළව, 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට සමස්ථ හිඟ බදු, දඩ හා පොළී වටිනාකම වන රු. 856,852,673,726 න් සියයට 84 ක් එනම්, රු. 718,383,567,358 ක් අය කිරීම් තාවකාලිකව අත්හිටු වූ බදු, දඩ හා

- එම -

අදාළ බදු පනත්වල දැක්වෙන සියළුම අය කිරීයාමාර්ග කිරීයාත්මක කර සියළුම හිඟ බදු හා දඩ ශේෂ කඩිනමින් අයකිරීමට පියවර ගත යුතුය.

කරන ලද හිඟ ආදායම් සමාන විය යුතු වුවත්, ඒවා අතර රු. 2,454,770, 780 ක වෙනසක් නිරීක්ෂණය විය.

- 2.2.6 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා හිඟ ආදායම් පිළිබඳ ප්‍රකාශය අනුව කිසිදු අයකර ගැනීමක් නොමැතිව 10.02.07.00 මුද්දර බදු ආදායම් ශීර්ෂය යටතේ රු.14,599,086 ක් හා 10.02.08.00 හර බදු ආදායම් ශීර්ෂය යටතේ රු. 2,215,581,368 ක ශේෂයක් ද 2019 වර්ෂයේ සිට පවතින බව නිරීක්ෂණය විය.
- මෙම හිඟ ආදායම් බදු සම්බන්ධයෙන් මේ වන විට නඩු විභාග වෙමින් පවතින බව.
- අදාළ බදු පනත්වල දැක්වෙන සියළුම විධිවිධානන්ට යටත්ව හිඟ බදු හා දඩ ශේෂ කඩිනමින් අයකිරීමට පියවර ගත යුතුය.
- 2.2.7 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනෙන් අවසන් වර්ෂය සඳහා හිඟ ආදායම් පිළිබඳ ප්‍රකාශය අනුව 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට ණය ආපසු ගෙවීමේ බද්ද රු 1,692,235,124 හා පොලී ආදායමේ හිඟ බදු ශේෂයන් වූ රු 6,016,947,091, ඉකුත් වර්ෂයට සාපේක්ෂව වැඩි වී ඇති අතර වර්ෂය තුළ කිසිදු අයකර ගැනීමක්ද සිදු වී නොමැති අතර ඉන් පොලී ආදායම් ශීර්ෂය යටතේද පෙර වර්ෂයේදී ද කිසිදු අයකරගැනීමක් නොමැති මුත් විශාල ප්‍රමාණයක (37% ක් පමණ) හිඟ බදු කපා හැරීමක් 2022 වර්ෂයේ සිදු කර ඇති බවද නිරීක්ෂණය විය.
- මේ අනුව හිඟ බදු වල වැඩි වීමක් පෙන්නුම් කර ඇත්තේ 2023 දෙසැම්බර් 31 න් අවසන් වර්ෂය තුළ රු. 530,235,731.82 ක වටිනාකමකින් යුතු තක්සේරු නිකුත් කර ඇති බැවින් බව.
- අදාළ බදු පනත්වල දැක්වෙන සියළුම අය ක්‍රියාමාර්ග ක්‍රියාත්මක කර හිඟ බදු හා දඩ ශේෂ කඩිනමින් අයකිරීමට පියවර ගත යුතුය.
- 2.2.8 දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ 2023 වර්ෂය සඳහා පිළියෙල කළ ආදායම් ඇස්තමේන්තුව හා ප්‍රතිශෝධිත ආදායම් ඇස්තමේන්තුව පරීක්ෂාවෙන් අනාවරණය වූ කරුණු පහත පරිදි වේ.
- (i) 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනෙන් අවසන් මූල්‍ය ප්‍රකාශන තුළ දක්වා ඇති පරිදි, 2023 වර්ෂයට අදාළව මූලික ආදායම් ඇස්තමේන්තුව රු.2,090,013,000,000 ක් වූ අතර 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට සත්‍ය වශයෙන් ඉපයූ ආදායම රු.1,832,274,445,785 ක් වූයෙන් එම අගය සහ මූලික ආදායම් ඇස්තමේන්තුවෙහි ප්‍රතිශතයක් ලෙස සියයට 12 ක අඩුවීමක් විය. කෙසේ වෙතත් එම මූලික ආදායම් ඇස්තමේන්තුව 2023 දෙසැම්බර් 18
- මූලික ඇස්තමේන්තුව සකස් කිරීමට මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති දෙපාර්තමේන්තුව විසින් 2023 වර්ෂයේ පැනවීමට නියමිත බදු වර්ග සහ ප්‍රතිපත්තිමය වෙනස්කම් පදනම් කරගෙන ඇති අතර 2023 වර්ෂයට අදාළව සංශෝධිත ඇස්තමේන්තුවක් රාජ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති දෙපාර්තමේන්තුව මගින්ම සකස් කර එම සංශෝධනය මුදල් අමාත්‍යාංශය මගින් 2023 දෙසැම්බර් 14 දින
- ඇස්තමේන්තු කල ආදායම් රැස්කර ගැනීමට පියවර ගත යුතුය.

දින නිකුත් කර තිබූ ප්‍රතිශෝධිත ඇස්තමේන්තුව අනුව රු.328,029,000,000 කින් අඩුකර එය රු.1,761,984,000,000 ක් ලෙස වර්ෂය අවසන් විමට දින 13 ක් තිබියදී ප්‍රතිශෝධනය කර තිබුණි. එම විචලනය මූලික ආදායම් ඇස්තමේන්තුවෙහි ප්‍රතිශතයක් ලෙස සියයට 15.7 කින් අඩු අගයක් ගෙන තිබුණි.

(ii) දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව වෙනුවෙන් කාර්ය සාධනය මැනීම සඳහා යොදාගන්නා ප්‍රධාන මිනුම් ඒකකයක් වන ආදායම් ඉලක්ක ළඟා කර ගැනීමේ කාර්ය සාධන මිනුම, මෙසේ වර්ෂ අවසාන විමට දින 13 ක් තිබියදී ආදායම් ඇස්තමේන්තුව සියයට 15.7 කින් අඩු කිරීම හා එසේ අඩුකරන ලද ප්‍රතිශෝධන ආදායම් ඇස්තමේන්තුව හා 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට ඇති ත්‍යා ආදායම සමඟ සසඳා ආදායම් ඉලක්ක සපුරා ගැනීම සියයට 100 ඉක්මවා ළඟා කර ගෙන ඇති බව දක්වා තිබීම මඟින් මෙම ඇස්තමේන්තු සකස් කිරීම සඳහා තොරතුරු ලබාදීමේ සිට ඇස්තමේන්තුගත ඉලක්ක ළඟා කර ගැනීම දක්වා පිහිටුවා ඇති ක්‍රමවේදයන් පිළිබඳව විගණනයේදී සැහිමකට පත්විය නොහැකි බව නිරීක්ෂණය කෙරේ.

(iii) මූලික ආදායම් ඇස්තමේන්තුව තුළ අපේක්ෂිත ඍජු බදු ආදායම සියයට 44ක් හා වක්‍ර බදු ආදායම සියයට 56 ක්ද, සංශෝධිත ඇස්තමේන්තුව මඟින් එම අගයන් පිළිවෙලින් සියයට 49 ක් හා සියයට 51 ක් ද ස්‍රා ආදායම් රැස්කිරීම අනුව එම අගයයන් සියයට 50:50 වි තිබුණු අතර රාජ්‍ය බදු කරණය වඩා සාධාරණ හා යුක්ති සහගත විමට නම් ඍජු හා වක්‍ර බදු වල සංයුතිය වඩා යෝග්‍ය මිශ්‍රණයක් ලෙස 60:40 මට්ටමට ලඟාකර ගැනීම කෙරෙහි ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රතිපත්ති සම්පාදනයෙන් ඉලක්ක කෙරෙන අතර රජයේ ආදායම් බදු රැස්කරන්නා ලෙස දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව එම බදු මිශ්‍රණ කරා ලඟා වීමට තවදුරටත් ක්‍රියාකල යුතුව පැවතුණි.

ඉදිරිපත් කර ඇත.එම සංශෝධනය මුදල් අමාත්‍යාංශය මඟින් සිදු කරන ලද අතර එයට පදනම් වූ කරුණු සම්බන්ධව මෙම දෙපාර්තමේන්තුවට කිව නොහැකි බව.

2023 වර්ෂයට අදාළව සංශෝධිත ඇස්තමේන්තුවක් රාජ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති දෙපාර්තමේන්තුව මඟින් සකස් කර එම සංශෝධනය මුදල් අමාත්‍යාංශය මඟින් 2023 දෙසැම්බර් 14 දින ඉදිරිපත් කර ඇත. මුල් ඇස්තමේන්තු සකස් කිරීම හා සංශෝධිත ඇස්තමේන්තු සකස් කිරීම මුදල් අමාත්‍යාංශය මඟින් සිදු කරන ලද අතර ඒ අනුව ආදායම් රැස් කිරීමේ කාර්යය දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සිදු කරන ලද අතර සංශෝධිත ඇස්තමේන්තුව සමඟ සැසඳීමේදී දෙපාර්තමේන්තුව 104% කින් ආදායම් ඉලක්ක ලඟා කරගෙන ඇති බව.

වාර්ෂික ආදායම් ඉලක්ක නිවැරදිව ස්ථාපනය කිරීම හා ඒවා ලඟාකර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතුය.

රටේ පවත්නා බදු ප්‍රතිපත්තිය පදනම් කර ගනිමින් වාර්ෂික ආදායම් ඇස්තමේන්තු සකසා දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව වෙත යොමු කරන්නේ මුදල් අමාත්‍යාංශය විසින් බව.

ශ්‍රී ලංකාවේ ප්‍රතිපත්ති සම්පාදකයින්ගේ ඉලක්ක ලඟාකර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතුය.

(iv) මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල ඇස්තමේන්තුවන් හා තත්‍ය ආදායම් අතර විචලනයන් සඳහා අදාළ හේතු දැක්වීමේදී 2023 සංශෝධිත ඇස්තමේන්තුව මුදල් අමාත්‍යාංශයේ රාජ්‍ය මූල්‍ය ප්‍රතිපත්ති දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සකස්කර 2023 දෙසැම්බර් 18 දින නිකුත්කර ඇති බව පමණක් සඳහන්කර තිබූ අතර විචලනයන්ට මුදල් රෙගුලාසි 85 ප්‍රකාරව මූල්‍ය ප්‍රකාශනවල වෙනසට අදාළ හේතුවන් හෝ ආදායම සංශෝධනය කිරීමේ පදනම හෝ දක්වා නොතිබුණි.

ඇස්තමේන්තු හා තත්‍ය ආදායම් අතර විචලනයන් දැක්වීමේදී වෙනසට අදාළ හේතුවන් හෝ ආදායම සංශෝධනය කිරීමේ පදනම දෙපාර්තමේන්තුවට කිව නොහැකි අතර දෙපාර්තමේන්තුව විසින් රැස් කර ගන්නා ලද ආදායම දෙපාර්තමේන්තුව වෙත ලබා දී ඇති සංශෝධිත ආදායම් ඇස්තමේන්තුව හා සසඳා ආදායම් ඉලක්ක ලඟා කර ගැනීම පිළිබඳ ප්‍රතිශත පෙන්වා දෙනු ලබන බව.

වාර්ෂික ආදායම් ඉලක්ක නිවැරදිව ස්ථාපනය කිරීම හා ඒවා ලඟාකර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතුය.

2.3 වියදම් කළමනාකරණය

විගණන නිරීක්ෂණය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
------------------------	---	-----------------

2.3.1 ප්‍රතිපාදන උන උපයෝජනය

2023 ජනවාරි 27 දිනැති, රාජ්‍ය අයවැය වකුලේඛ අංක 1/2023 හි, වෙන්කල ප්‍රතිපාදන වලින් සියයට 6 ක් කපා හැරිය යුතු ලෙස දක්වා තිබුණද, වකුලේඛයට පටහැනිව වැය විෂයයන් 5 කට අදාළ ව පුනරාවර්ථන වියදම් සඳහා මු.රෙ.66 යටතේද ප්‍රතිපාදන සලසාගෙන වියදම් දරා තිබුණු අතර, එසේ ප්‍රතිපාදන වෙන්කර ගත් වැය විෂයයන් 3 ක් සඳහා ඉතිරිවීම් සියයට 9 න් 25 න් අතර ප්‍රමාණයක් වූ අතර, එම වෙන්කල ප්‍රතිපාදනය, නිවැරදිව උපයෝජනය නොකිරීමෙන් අතිරේඛ ප්‍රතිපාදන සලසා ගැනීම සඳහා ඇති ව්‍යවස්ථාපිත පහසුකම් නිවැරදිව භාවිතා කර නොමැති බව, විගණනයේදී නිරීක්ෂණය විය.

ආර්ථික අර්බුදය හේතුවෙන් වරින් වර නිකුත් වූ වකුලේඛයන්හි සඳහන් කොන්දේසි ප්‍රකාරව වියදම් කළමනාකරණය කිරීම කර ඇති අතර, ඉදිරියේදී නිකුත් කරන වකුලේඛයන්ට අනුකූලව කටයුතු කිරීමට අදාළ නිලධාරීන්ට උපදෙස් දී ඇති බව.

වකුලේඛ වලට යටත්ව වියදම් කළමනාකරණය කරමින් සිදුකළ යුතු අත්‍යවශ්‍ය ප්‍රසම්පාදන නියමිත කාලයට සිදු කළ යුතුය.

2.4 බැරකම් හා බැඳීම්වලට එළඹීම

විගණන නිරීක්ෂණය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
<p>2.4.1 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට මූල්‍ය ප්‍රකාශන අනුව බැඳීම් හා බැරකම් පිළිබඳ ප්‍රකාශනයේ සඳහන් ශේෂයෙන් 2024 පෙබරවාරි 28 වන දින වන විටත් නොපියවූ බැඳීම් හා බැරකම් ප්‍රමාණය රු. 17,688,924 ක් විය. එය 2023 දෙසැම්බර් 31 දින වන විට දෙපාර්තමේන්තුවේ නොපියවූ බැරකම් ප්‍රමාණය ලෙස සඳහන් කර ඇති මුළු බැඳීම් හා බැරකම් ප්‍රමාණයෙන් සියයට 22 ක ප්‍රතිශතයක් බව නිරීක්ෂණය විය.</p>	<p>2024 ජූලි 16 දින වන විට එම බැරකම් වලින් ඉතිරිව ඇත්තේ රු. 4,624,865 ක් පමණක් බව.</p>	<p>නොපියවූ බැරකම් කඩිනමින් පියවා අවසන් කළ යුතුය.</p>

<p>2.4.2 දෙපාර්තමේන්තුව විසින් මූල්‍ය ප්‍රකාශනයන්හි බැඳීම් හා බැරකම් පිළිබඳ ප්‍රකාශය පිළියෙල කිරීමේ දී 2017 අප්‍රේල් 27 දිනැති අංක 255/2017 දරන රාජ්‍ය ගිණුම් චක්‍රලේඛය අනුව මු.රෙ. 94 (2) සහ (3) ප්‍රකාර ව බැරකම්වලට එළඹෙන ලද බැඳීම් ප්‍රකාශනය පිළියෙල කර ඇති අතර 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට බැඳීම් වටිනාකම රු. 230,581,411 ක් විය. එය තුළ ඇතුළත් මු.රෙ. 94 (3) අනුව මුළු පිරිවැය ඇස්තමේන්තුව ඉක්මවා රු. 3,306,705 ක් වූ කාලච්ඡේදයට අදාළ බැඳීම් සඳහා එලඹ ඇති බව විගණනයට නිරීක්ෂණය විය.</p>	<p>එදිනට පැවති බදු ප්‍රතිපත්ති හා මිල ගණන් පදනම්ව සකස් කල ද වර්ෂ මැද සිදු වූ යම් යම් ප්‍රතිශතවල උච්ඡාවචනයන් හේතුවෙන් වෙනස් වී ඇති බැවින් 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට සඳහන් කර ඇති මුළු පිරිවැය ඇස්තමේන්තුව ඉක්මවා බැඳීම් සඳහා එලඹ ඇති බව. මෙම වාර්තාව ඉදිරියේ දී සකස් කිරීමේ දී මෙවැනි ප්‍රමාද දෝෂයන්ගෙන් තොරව සකස් කිරීමට කටයුතු කරන බව.</p>	<p>බැඳීම් හා බැරකම් පිළිබඳ ප්‍රකාශය නිවැරදිව පිළියෙල කළ යුතුය.</p>
---	--	--

2.5 ගණන්දීමේ නිලධාරී විසින් සිදු කළ යුතු සහතිකවීම්

2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 38 වන වගන්තියේ විධිවිධාන අනුව ගණන්දීමේ නිලධාරී විසින් පහත සඳහන් කරුණු සම්බන්ධයෙන් සහතික වීම් කළ යුතුව තිබුණත්, ඒ අනුව කටයුතු කර නොතිබුණි.

	විගණන නිරීක්ෂණය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
2.5.1	විගණකාධිපතිවරයාට අවශ්‍ය වන පරිදි නිශ්චිත කාලසීමාවන් තුළ සියළුම විගණන විමසුම්වලට පිළිතුරු සැපයීම සිදු වන බවට ප්‍රධාන ගණන්දීමේ නිලධාරී හා ගණන්දීමේ නිලධාරී විසින් සහතික විය යුතු වුවත්, වාර්තාවේ 3.5 ඡේදය ප්‍රකාරව විගණන විමසුම්වලට නියමිත කාලය තුළ පිළිතුරු ලබා දී නොතිබුණි.	2023 දෙසැම්බර් 31 වන දින වන විට විගණකාධිපති විසින් යොමු කරන ලද විමසුම් අතරින් පිළිතුරු ලබා දී නොතිබුණේ විගණන විමසුම් 04ට පමණක් බවත් එම විමසුම් සඳහා අවශ්‍ය තොරතුරු අංශ වෙතින් රැස් කිරීම හා පරීක්ෂා කිරීම සඳහා සැලකිය යුතු කාලයක් අවශ්‍ය වූ නිසා එම විමසුම් 04 සඳහා පිළිතුරු සැපයීම ප්‍රමාද වී තිබුණු බව.	2018 අංක 19 දරන ජාතික විගණන පනතේ 38 වගන්තියේ (ඉ) ප්‍රකාරව විගණන විමසුම් සඳහා නියමිත කාලය තුළ පිළිතුරු ලබා දිය යුතුය.

2.6 නීති, රීති හා රෙගුලාසිවලට අනුකූල නොවීම

නියැදි විගණන පරීක්ෂණවලදී නිරීක්ෂණය වූ නීති, රීති හා රෙගුලාසිවල විධිවිධානවලට අනුකූල නොවූ අවස්ථා පහත විග්‍රහ කර දැක්වේ.

	නිරීක්ෂණය නීති, රීති හා රෙගුලාසි වලට යොමුව	නිරීක්ෂණය වටිනාකම අනුකූල නොවීම	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය	
2.6.1	ශ්‍රී ලංකා ප්‍රජාතාන්ත්‍රික සමාජවාදී ජනරජයේ ආයතන සංග්‍රහය	(i) XXIV පරිච්ඡේදයේ 4.4 වගන්තිය	රු. 476,795 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට මීය ගිය නිලධාරීන් තුන්දෙනෙකු වෙතින් අය කර ගත යුතු ශේෂය අදාළ නීති ප්‍රකාරව කටයුතු කරමින් මෙතෙක් අයකරගෙන නොතිබුණි.	රු.222,500 ක මුදල මරණ පාරිතෝෂිකයෙන් අයකර ගැනීමටද, රු.62,781 ක මුදල සඳහා භාණ්ඩාගාර 79 නිකුත් කර ඇති අතර රු.191,514 ක මුදල අග්‍රහාර රක්ෂණය මගින් අයකර ගැනීමට කටයුතු කරන ලෙස ඉල්ලීම් කර ඇති බව.	ආයතන සංග්‍රහය අනුව කටයුතු කරමින් අදාළ ශේෂ කඩිනමින් නිරවුල් කළ යුතුය.

- (ii) XXIV පරිච්ඡේදයේ 4.2.2, 4.2.4, 4.2.5, 4.5, 4.6 සහ 6.3 වගන්ති රු. 267,960 විශ්‍රාම ගිය නිලධාරීන්ගේ ණය ශේෂ කඩිනමින් නිරවුල් කළ යුතු වුවත්, නිලධාරීන් 3 දෙනෙකුගෙන් අය විය යුතු ණය ශේෂ 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට නිරවුල් නොවී පැවතුණි. නිලධාරීන් දෙදෙනෙකුගෙන් අයකරගත යුතු රු.203,690 කට අදාළ මුදල ඉදිරියේදී විශ්‍රාම පාරිතෝෂිකයෙන් අයකර ගැනීමට හැකියාව පවතින බව හා අනෙක් නිලධාරියාගෙන් අයවියයුතු රු.64,270 ක මුදල සඳහා භාණ්ඩාගාර 79 නිකුත් කිරීමට අනුමැතිය ලබා දීමට අවශ්‍ය බව ආයතන සංග්‍රහය අනුව කටයුතු කරමින් අදාළ ණය ශේෂ කඩිනමින් නිරවුල් කළ යුතුය.
- (iii) XXIV පරිච්ඡේදයේ 4.5 සහ 4.6 වගන්ති රු. 1,953,258 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට තනතුර හැර ගිය නිලධාරීන් 13 දෙනෙකුගේ ණය ශේෂ අය නොවී පැවතුණි. නිලධාරීන් තුන්දෙනෙකුගෙන් අයවිය යුතු රු.520,892 ක මුදල අයකර ගැනීමට අදාළ නීති කටයුතු සිදු කරමින් පවතින අතර ඉතිරි නිලධාරීන් 10 දෙනාගෙන් අයවියයුතු රු.1,432,366 ක මුදල අයකර ගැනීමට අදාළ කටයුතු සිදුකරමින් පවතින බව. ආයතන සංග්‍රහය අනුව කටයුතු කරමින් අදාළ ණය ශේෂ කඩිනමින් නිරවුල් කළ යුතුය.

3. මෙහෙයුම් සමාලෝචනය

3.1 ව්‍යාපෘති ඉටු කිරීමේ ප්‍රමාදයන්

පහත සඳහන් නිරීක්ෂණයන් කරනු ලැබේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
-----------------	----------------------------------	----------

3.1.1 දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ RAMIS පද්ධතියේ කාර්යය සාධනය පරීක්ෂාව

RAMIS පද්ධතිය සඳහා 2014 වර්ෂයේ සිට 2023 දෙසැම්බර් 31 දක්වා රු. 14,429,237,244 ක මුළු පිරිවැයක් දරා තිබුණි. RAMIS 1.0 සඳහා 2014 මැයි 27 දින සිංගප්පූරු ඩොලර් 35,006,646 කට (පැවති විදේශ විනිමය මිල අනුව රු.බිලියන 04 ක මුදලකට) සිංගප්පූරුවේ ආයතනයක් (NSC) සමඟ ගිවිසුම් ගත වී තිබූ අතර එම පද්ධතියේ වැඩ කටයුතු නිම කර තිබූ මොඩියුල 2016 ජනවාරි 01 සිට ක්‍රියාත්මක කර තිබුණි. මේ සම්බන්ධව පරීක්ෂාවේදී නිරීක්ෂණය වූ කරුණු පහත පරිදි විය.

- (i) දෙපාර්තමේන්තුව විසින් 2016 ජනවාරි මස සිට 2020 ඔක්තෝබර් දක්වා වර්ෂ 04 ක පද්ධති නඩත්තු සේවා කටයුතු සඳහා සිංගප්පූරු ඩොලර් 5,880,313 (රු.725,882,619) පිරිවැයක් ද නැවත 2021 ජනවාරි 31 දක්වා මාස 03 කින් කොන්ත්‍රාත් දේශීය ආදායම් RAMIS පද්ධතියේ පද්ධතියේ දෙපාර්තමේන්තුවේ නඩත්තු කටයුතු RAMIS පද්ධතිය නඩත්තු දෙපාර්තමේන්තුවට භාර කිරීමේ කොන්ත්‍රාත්තුව ගැනීමට කඩිනමින් ක්‍රියා 2024 පෙබරවාරි සිට 2027 කළ යුතුය.

ගිවිසුම දීර්ඝ කිරීම වෙනුවෙන් සිංගප්පූරු ඩොලර් 309,824 ක් (රු. 46,826,053) දරා තිබුණු අතර 2021 පෙබරවාරි 01 දින සිට 2024 ජනවාරි 31 දක්වා වසර 03 කට සිංගප්පූරු ඩොලර් 21,053,371 කට (රු.බි. 3.1 ක් පමණ) නඩත්තු සේවා කොන්ත්‍රාත්තුව සිංගප්පූරු සහයෝගිතා ආයතනයේ උප කොන්ත්‍රාත් කරුවකු වෙත ලබා දී තිබුණි. 2024 ජනවාරි වන විටත් පද්ධතිය භාර ගැනීමට කාර්යය මණ්ඩලය බඳවා ගැනීමේ ප්‍රමාදය හේතුවෙන් තවත් අවුරුදු 03ක කාලයක් සඳහා ගිවිසුම දීර්ඝ කිරීම සඳහා අමාත්‍ය මණ්ඩල අනුමැතිය 2024 අප්‍රේල් 29 දින ලබාදී තිබූ අතර ඒ සඳහා රු. බිලියන 07ක වියදමක් දැරීමට සිදු වේ.

ජනවාරි දක්වා වසර 3 කින් දීර්ඝ කිරීම සඳහා අමාත්‍ය මණ්ඩල අනුමැතිය 2024 අප්‍රේල් 29 දින ලබාදී ඇති බව.

- (ii) 2017 අංක 24 දරන නව දේශීය ආදායම් පනත ක්‍රියාත්මක වීමත් සමඟ සිදු කළ යුතු සංශෝධනයන් සඳහා සිංගප්පූරුවේ ආයතනයක් වෙත ව්‍යාපෘති 02 ක් යටතේ එම කටයුත්ත පවරා තිබුණි. ඒ අනුව බදු වාර්තා නිකුත් කිරීම හා එකතු කිරීම සහ ඊ සේවාවන් සිදු කිරීම යන කාර්යයන් ව්‍යාපෘතියට ඇතුළත් කර RAMIS 2.0 අදියර A සඳහා සිංගප්පූරු ඩොලර් 1,760,000 (රු.මිලියන 265 ක් පමණ) කට ගිවිසුම් ගත වී තිබුණු අතර, ප්‍රාග්ධන ලාභ බදු සහ ආදායම් බදු සඳහා ස්වයං-ඇස්තමේන්තුගත වාර්තා වලට අදාළ කටයුතු, සංචාරක VAT බදු ආපසු ගෙවීම් සම්බන්ධ කටයුතු, නව බදු ගෙවන්නන් ලියාපදිංචිය, බදු වාර්තා නිකුත් කිරීම හා ලබා ගැනීම, බදු ගෙවීම් ලබා ගැනීම හා එකතු කිරීම, තක්සේරු නිකුත් කිරීම, බදු අභියාචනා ලබා ගැනීම හා සකස් කිරීම, බදු ආපසු ගෙවීම් නිකුත් කිරීම, නිෂ්කාශන සහතික නිකුත් කිරීම, දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව හා අනෙකුත් සම්බන්ධ ආයතන සමඟ අතුරු මුහුණත් (Interface) සැපයීම හා අන්තර්ජාල හරහා සම්බන්ධ වීම යන කාර්යයන් සඳහා 2.0 අදියර B හිදී සිංගප්පූරු ඩොලර් 15,534,364 (රු.බිලියන 2.3 ක් පමණ) කට ගිවිසුම් ගත වී තිබුණි. මේ සම්බන්ධයෙන් පහත කරුණු නිරීක්ෂණය විය.

- (අ) RAMIS පද්ධතිය ක්‍රියාත්මක වීමේ දී ඇති වන ගැටළු සඳහා RAMIS පද්ධතියෙහි යම් යම් වෙනස්කම් සිදු කරනු ලබන බවත්, මේ සඳහා සිංගප්පූරු ආයතනයට එම වෙනස්කම් සිදු කිරීමට ගත වන මිනිස් දිනක් සඳහා සිංගප්පූරු ඩොලර් 1,333 ක් එනම් දළ වශයෙන් රු.291,000 ක් වැය වන බවත්, එම මුදල නව ගිවිසුම යටතේ සිංගප්පූරු ඩොලර් 1,400 වන දළ වශයෙන් රු.305,200 ලෙස වැඩිකර ඇති අතර ඒ අනුව එම ආයතනයට මොඩියුල සංවර්ධනය කිරීමට ගෙවන

RAMIS පද්ධතිය රජයට අවම පිරිවැයක් සම්බන්ධ මොඩියුල බදු ඇතිවන පරිදි මනා ප්‍රතිපත්තිවල සිදුකරන අවබෝධයකින් කටයුතු වෙනස්වීම් වලට අනුරූපව කළයුතු අතර පද්ධතිය යාවත්කාලීන කිරීම් සිදු නඩත්තුව භාර ගැනීමට අවශ්‍ය කටයුතු සිදු කළ යුතුය.

සමබන්ධව පුර්ව අවශ්‍යතාවයන්

ඉහත දක්වා ඇති පිරිවැයට අමතරව, මෙසේ සිදු කළ වෙනස්කම් සඳහා 2022 වර්ෂයේ විටින් විට රු.71,723,662 ක් ගෙවා තිබුණු බව නියැදි විගණන පරීක්ෂාවකදී නිරීක්ෂණය විය.

ලබාගැනීම අසීරු බැවින් පද්ධතිය සංවර්ධනය කරන අවස්ථාවේ දී ඒ සඳහා පහසුකම් සැලසීම කළ නොහැකි බවය.

(ආ) RAMIS 2.0 යටතේ, තක්සේරු වාර්තා නිකුත් කිරීමේ මොඩියුලය සංවර්ධනය නොවීම හේතුවෙන් 2022 මැයි 31 දිනට කාල කඩඉමට යටත්වන 2018/2019 තක්සේරු වර්ෂයට අදාළව වූ අතිරේක ආදායම් බදු තක්සේරු වාර්තා RAMIS පද්ධතිය තුළට ඇතුළත් කිරීම සඳහා මාර්ගෝපදේශ 2024 අප්‍රේල් 10 දින නිකුත් කර ඇති අතර ඒ අනුව 2018/2019 වර්ෂය සඳහා RAMIS පද්ධතියට ඇතුළත් කළ යුතු තක්සේරු වාර්තා ප්‍රමාණය 2,979 ක් බව ලබාදී ඇති තොරතුරු මත නිරූපණය වේ. තවද , පද්ධතියේ එම වර්ෂයේ මොඩියුලය පමණක් නිමකර ඇති නිසාත් 2019/2020 වර්ෂයේ සිට 2021/2022 වර්ෂය දක්වා පිළිවෙලින් 4,489 ක්, 3,460 ක් හා 758 ක් වාර්තා පද්ධතිය තුළට ඇතුළත් කිරීම සඳහා එම එක් එක් තක්සේරු වර්ෂ සඳහා අදාළ තක්සේරු මොඩියුලය සංවර්ධනය නොවීම මත RAMIS පද්ධතියේ පරිබාහිර වූ තාවකාලික පද්ධතියක පවතින බව තවදුරටත් නිරීක්ෂණය විය. මේ හේතු කොට ගෙන පද්ධතිය හරහා නිලධාරීන් වෙත වැඩ අයිතම පැවරීමට නොහැකි වී ඇති බව ද නිරීක්ෂණය විය.

විකල්ප පද්ධතිය මගින් දැනට නිකුත් කරන ලද තක්සේරු වාර්තා RAMIS පද්ධතිය සමඟ යාවත්කාලීන කිරීම් සිදුකරමින් පවතින බව.

RAMIS 2.0 මොඩියුලය සංවර්ධනය කිරීමේ කටයුතු කඩිනමින් නිම කළ යුතුය.

(iii) ආයතන 28 ක් RAMIS පද්ධතියට සම්බන්ධ කිරීම අදියර 4 ක් යටතේ සිදු කිරීමටත් එහිදී, දැනටමත් ශ්‍රී ලංකා රේගුව, මහජන බැංකුව, ලංකා බැංකුව, මුදල් අමාත්‍යාංශය, සමාගම් රෙජිස්ට්‍රාර් දෙපාර්තමේන්තුව, ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගම, යන ආයතන 06 සම්බන්ධ කර ඇති නමුත්, ඉතිරි ආයතන විවිධ ගැටළු පැවතීම හේතුවෙන් මෙතෙක් සම්බන්ධ කළ නොහැකි වී ඇති බව නිරීක්ෂණය විය.

මේ වනවිට අවශ්‍ය යටිතල පහසුකම් සපුරා ඇති නිරාකරණය කර පවතින ගැටළු මහජන බැංකුව, ලංකා සම්බන්ධ වී නොමැති ආයතන කඩිනමින් RAMIS පද්ධතිය දෙපාර්තමේන්තුව, මුදල් සම්බන්ධ කරගත යුතුය. අමාත්‍යාංශය, රේගු දෙපාර්තමේන්තුව, ලංකා ක්ලියර් පුද්ගලික සමාගම RAMIS පද්ධතිය හා මේ වනවිටත් සම්බන්ධ කර ඇති බවත්, අනෙකුත් ආයතන RAMIS පද්ධතිය සමඟ සම්බන්ධ කර ගැනීම සඳහා අවශ්‍ය යටිතල පහසුකම් සපුරාගෙන නොමැති අතර ඒ සම්බන්ධයෙන් අදාළ ආයතන ද දැනුවත් කර ඇති බවත් දේශීය ආදායම්

දෙපාර්තමේන්තුවෙන් පරිබාහිර සාධක මේ සඳහා බලපා ඇති බවත්.

- (iv) RAMIS පද්ධතිය සම්බන්ධව වැඩිදුර සාකච්ඡා කිරීම සඳහා 2024 ජනවාරි 24 දින පාර්ලිමේන්තුවේ පැවති ක්‍රම හා විධි පිළිබඳ කාරක සභා වාරයේදී සිදු කරනු ලැබූ නිර්දේශයන්හි ඇතුළත් පරිදි වෙනම සේවයක් යටතේ තොරතුරු තාක්ෂණ නිලධාරීන් බඳවා ගෙන RAMIS පද්ධතිය පවරා ගැනීමට කටයුතු කළ යුතු බව සඳහන් වුවත් ඒ සම්බන්ධව සාධනීය පියවරක් ගෙන ඇති බවට තොරතුරු විගණනයට වාර්තා කර නොමැති අතර RAMIS පද්ධතිය භාර ගැනීමේදී අවම වශයෙන් පරිසනක තාක්ෂණ 50 ක නිලධාරීන් පිරිසක් දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව තුළ සිටිය යුතු බව අනුමාන කළ හැකි බවත් මෙම ප්‍රමාණය ගිවිසුම අනුව වෙනස් විය හැකි බවත්, තවදුරටත් තොරතුරු අසම්පූර්ණයෙන් ලැබී ඇති නිසා විගණනයට තහවුරු කළ නොහැකි වී ඇති බවද නිරීක්ෂණය කෙරේ.

RAMIS පද්ධතිය පවත්වාගෙන යාම සඳහා අවශ්‍යවන නිලධාරීන් සංඛ්‍යාවත් ඔවුන්ගේ සුදුසුකම් හා අවශ්‍ය වන පළපුරුද්ද සහිත විස්තරාත්මක ලේඛණයක් මේ වන විට NCS ආයතනය වෙතින් ලබාගැනීමට කටයුතු කර ඇති බවත් ඒ සඳහා අවශ්‍යවන අනෙකුත් යටිතල පහසුකම් හා දෘඩාංග අවශ්‍යතා ඇතුළත් කරමින් RAMIS පද්ධතිය භාරගැනීමේ සවිස්තරාත්මක සැලැස්මක් සකස් කිරීමට කටයුතු කරමින් පවතින අතර, අදාළ පාර්ශවයන් සමඟ සාකච්ඡා කරමින් ඊට අදාළ කටයුතු මේ වනවිට සිදුකරමින් පවතින බව.
- (v) RAMIS ව්‍යාපෘතියෙහි විෂය පථයට අදාළ කාර්යයන් ආවරණය කිරීම සඳහා දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ අනුමත කාර්යය මණ්ඩලයෙන් 77 දෙනෙකු 2023 දෙසැම්බර් 31 දක්වා තාවකාලිකව අනුයුක්ත කර ඇති වුවත් 2024 පෙබරවාරි 16 දින MF1/02/17/IRD/33 දරන මුදල් ආර්ථික ස්ථායීකරණ සහ ජාතික ප්‍රතිපත්ති අමාත්‍යාංශය විසින් නිකුත් කළ ලිපිය අනුව 2024 දෙසැම්බර් 31 දක්වා අනුමත කාර්යය මණ්ඩලය 60 ක් දක්වා අඩු කර ඇති බව නිරීක්ෂණය විය.

ව්‍යාපෘති කාර්ය මණ්ඩලය 77 ක් 2023 දෙසැම්බර් 31 දින වනවිට සේවය කරන ලද අතර, මුදල් අමාත්‍යාංශ ලේකම්ගේ අංක MF/02/17/IRD/33 හා 2024 මාර්තු 04 දිනැති ලිපිය මගින් එම කාර්ය මණ්ඩලය 60 ක් දක්වා සීමා කරන ලෙස දන්වා ඇති බවත් එම කාර්ය මණ්ඩලය පවත්නා කටයුතු ඉටුකිරීමට ප්‍රමාණවත් නොවන බවත්.
- (vi) RAMIS ව්‍යාපෘතිය යටතේ සිංගප්පූරු ආයතනය මගින් ක්‍රියාත්මක වූ ඇමතුම් මධ්‍යස්ථාන සේවාව (call Center) දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව වෙත පවරාගෙන වර්ෂයකට රු.33,844,000ක වැට් රහිත මුදලක් ගෙවීමට යටත්ව 2021 අප්‍රේල් 01 දින සිට 2023 මැයි 31 දින දක්වා වූ වර්ෂ

දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ පවත්වාගෙන යනු ලබන ඇමතුම් මධ්‍යස්ථාන සේවාව සුවිශේෂී සේවාවක් බැවින් නිශ්චිත ගාස්තුවක්

රජයට අවම පිරිවැයක් වන පරිදි ව්‍යාපෘතිය මෙහෙයවීම කළමනාකරණයේ වගකීම වේ.

02කට වැඩි කාලයක් සඳහා පුද්ගලික ආයතනයක් යටතේ පවත්වාගෙන යනු ලැබූ අතර නැවතත් 2023 ජූනි 01 සිට 2025 මාර්තු 31 දින දක්වා වසරකට රු.38,350,000 ක වැට් රහිත මුදලකට අදාළ කොන්ත්‍රාත්තුව දීර්ඝ කිරීමට මුදල් අමාත්‍යාංශයේ අනුමැතිය ලැබී තිබිණ. මෙම ඇමතුම් මධ්‍යස්ථාන සේවාව පවත්වා ගෙන යාම සඳහා දෙපාර්තමේන්තුව සතුව භෞතික හා මානව සම්පත් නොමැති වීම මත මෙම කොන්ත්‍රාත්තුව දීර්ඝ කිරීමට සිදු වී ඇති අතර මෙම ඇමතුම් මධ්‍යස්ථාන සේවාව සඳහා 2024 පෙබරවාරි 28 දක්වා රු.96,450,500 ක් ගෙවා ඇති බවද මෙම සේවා දෙපාර්තමේන්තුව විසින් සිදු කිරීමට කටයුතු නොකිරීම නිසා මෙම අතිරේක වියදම් දැරීමට සිදු වන බවද නිරීක්ෂණය විය.

මත සුදුසුකම්ලත් ආයතනයක් මගින් එම කාර්යය ඉටුකර ගැනීම සිදුකරනු ලබන බව.

3.2 වාර්ෂික කාර්යසාධන වාර්තාව

2020 අගෝස්තු 28 දිනැති අංක 2/2020 දරන රාජ්‍ය මුදල් වක්‍ර ලේඛයේ 10.2 ඡේදය ප්‍රකාරව රාජ්‍ය මුදල් දෙපාර්තමේන්තුව විසින් නිකුත් කරන කළ මාර්ගෝපදේශ අංක 14 හි සඳහන් ආකෘතිය ප්‍රකාරව වාර්ෂික කාර්යසාධන වාර්තාව පිළියෙල කළ යුතුව තිබුණි. ඒ සම්බන්ධයෙන් පහත සඳහන් නිරීක්ෂණයන් කරනු ලැබේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	ගණන්දීමේ දැක්වීම	නිලධාරීගේ අදහස්	නිර්දේශය
<p>3.2.1 2020 අගෝස්තු 28 දිනැති අංක 2/2020 දරන රාජ්‍ය මුදල් වක්‍රලේඛයේ 10.2 ඡේදය ප්‍රකාරව රාජ්‍ය මුදල් දෙපාර්තමේන්තුව විසින් නිකුත් කළ මාර්ගෝපදේශ අංක 14 හි සඳහන් ආකෘතිය ප්‍රකාරව වාර්ෂික කාර්යසාධන වාර්තාව 2024 පෙබරවාරි 28 දිනට විගණකාධිපතිට වාර්තා කළ යුතු වුවත් 2024 මාර්තු 22 දින කාල ප්‍රමාදයකින් යුතුව භාරදී තිබුණි.</p>	<p>නිර්දේශය දිනට ප්‍රථම ක්‍රියා මාර්ග ගෙන ඇති බව.</p>	<p>පරිදි ඉදිරියේදී නියමිත ඉදිරිපත් කිරීමට අවශ්‍ය</p>	<p>වක්‍රලේඛ විධිවිධාන ප්‍රකාරව ප්‍රකාරව නියමිත දිනට වාර්ෂික කාර්යසාධන වාර්තාව ඉදිරිපත් කළ යුතු ය.</p>

3.3 වත්කම් කළමනාකරණය

පහත සඳහන් නිරීක්ෂණයන් කරනු ලැබේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
<p>3.3.1 දෙපාර්තමේන්තුව සතු ගිණුම්ගත වටිනාකම රු.24,890,000 ක් වූ වාහන 7 ක් 2020, 2021 හා 2022 වර්ෂයන් වල සිට නිෂ්ක්‍රීයව පවතින බව නිරීක්ෂණය විය. ඒ අනුව මූල්‍ය ප්‍රකාශන තුළ 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට වාහන ලෙස දක්වා ඇති රු.320,307,150 ක් වූ වත්කම් වල වටිනාකම තුළ ඉහත නිශ්ක්‍රීයව පවතින වාහනවල වටිනාකමද විය.</p>	<p>2023 වාහන සමීක්ෂණ වාර්තාව අනුව 42-7793 හා 52-8295 වාහන අපහරණය සඳහා කටයුතු සිදු කරමින්ද අනෙක් වාහන 06 අළුත්වැඩියාවන් සඳහා යොමු කර ඇති අතර මෙම වාහන 08 තවමත් දෙපාර්තමේන්තුව සතුව පවතින බැවින් ඒවායේ වටිනාකම මූල්‍ය ප්‍රකාශනයට ඇතුළත් කරන ලද බව.</p>	<p>වාහන නිශ්ක්‍රීයව පැවතීමට හේතු සොයාබලා කඩිනම් අදාළ ක්‍රියාමාර්ග ගත යුතුය.</p>

3.4 පාඩු හා හානි

පහත සඳහන් නිරීක්ෂණයන් කරනු ලැබේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	ගණන්දීමේ නිලධාරීගේ අදහස් දැක්වීම	නිර්දේශය
<p>3.4.1 අවස්ථා 05 කදී සිදුවූ වාහන හා උපකරණ අනතුරු සම්බන්ධයෙන්, රු. 8,851,886 ක මුදලක් මුදල් රෙගුලාසි 103 (1) (ඊ) හා (ඔ) ප්‍රකාරව වගකිව යුතු නිලධාරීන්ගෙන් අයකිරීම හෝ කපා හැරීම සිදු කර නොතිබුණි.</p>	<p>අලාභයන් ප්‍රතිපූර්ණයන් හා අවසන් පරීක්ෂණ මණ්ඩල තීරණ ලැබී නොමැති බැවින් අයකිරීම් සඳහා යොමු වී නොමැති බව.</p>	<p>මුදල් රෙගුලාසි ප්‍රකාරව වගකිව යුතු නිලධාරීන්ගෙන් අයකිරීම හෝ කපා හැරීම සිදු කළ යුතු වේ.</p>
<p>3.4.2 2019 වර්ෂයේ සිට 2023 දෙසැම්බර් 31 දින දක්වා සිදු වී ඇති වාහන අනතුරු 5 ක තොරතුරු සම්බන්ධයෙන් මුදල් රෙගුලාසි 103(I) (ඉ) හා 104(3) ප්‍රකාරව කටයුතු කර, සිදුවූ අලාභයේ වටිනාකම් තක්සේරු කර හානි හා පාඩු ලේඛණයට ඇතුළත් කර නොතිබුණි.</p>	<p>වාහන අනතුර සම්බන්ධයෙන් මුදල් රෙගුලාසි ප්‍රකාරව හානි හා පාඩු ලේඛනයට තොරතුරු ඇතුළත් කර ඇති අතර ඉදිරියේදී හානි හා පාඩු ලේඛනය නිසි පරිදි යාවත්කාලීන කිරීමට කටයුතු කරනු බව.</p>	<p>මුදල් රෙගුලාසි ප්‍රකාරව සිදු වූ අලාභය වටිනාකම හානි හා පාඩු ලේඛණ සහ මූල්‍ය ප්‍රකාශන වලට ගත යුතුයි.</p>

එමෙන්ම එම අනතුරු සම්බන්ධ අලාභයේ වටිනාකම් සමාලෝචිත වර්ෂයේ මූල්‍ය ප්‍රකාශණ වල පොත් වලින් කපාහැරීම් පිළිබඳ ප්‍රකාශයේ දක්වා නොතිබීම හේතුවෙන් නිවැරදි තොරතුරු ගිණුමෙහි හෙළිදරව් වී නොතිබුණි.

3.5 කළමනාකරණ දුර්වලතා

පහත සඳහන් නිරීක්ෂණයන් කරනු ලැබේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	ගණන්දීමේ අදහස් දැක්වීම	නිලධාරීගේ	නිර්දේශය
<p>3.5.1 2020/21 හා 2021/22 වර්ෂයන්හි සංස්ථාපිත ආදායම් බදු (CIT) සඳහා තක්සේරු වාර්තා නිකුත් කිරීමේ ක්‍රියාවලිය සම්බන්ධයෙන් පහත කරුණු නිරීක්ෂණය විය.</p>			
<p>(i) 2017 අංක 24 දරන දේශීය ආදායම් පනතේ 126 වගන්තිය ප්‍රකාරව බදු ගෙවීමට ඇති සෑම තැනැත්තෙකු විසින්ම කොමසාරිස් ජනරාල්වරයා විසින් නිශ්චිතව නියම කරනු ලබන යම් ආකෘතියකට අනුව නියමිත තොරතුරු ඇතුළත් බදු වාර්තාවක් ලිඛිතව හෝ ඉලෙක්ට්‍රොනික මාධ්‍යය මගින් නියමිත කාලය තුළ ඉදිරිපත් කළ යුතු බව දක්වා තිබුණද, නියැදියක් පරීක්ෂාවේදී හි සඳහන් බදුකරුවන් 22 දෙනෙකු වෙත බදු වාර්තා ආකෘතිපත්‍ර යවා තිබුණද, ඔවුන් විසින් 2020/21 හා 2021/22 යන වර්ෂයන් සඳහා නියමිත කාලය තුළ එසේ බදු වාර්තා ඉදිරිපත් කර නොතිබුණු බව නිරීක්ෂණය විය.</p>	<p>ඉහත බදුගෙවන්නන් 22 දෙනෙකු අතරින් බදුගෙවන්නන් 15 දෙනෙකු විසින් වාර්තා ඉදිරිපත් කර නොතිබූ වර්ෂයන් සඳහා බදු වාර්තා ඉදිරිපත් කර ඇති බව.</p>	<p>2017 අංක 24 දරන දේශීය ආදායම් පනතේ වගන්තිය ප්‍රකාරව බදු වාර්තා ගෙන්වා ගැනීමට කටයුතු කළ යුතුය.</p>	
<p>(ii) දේශීය ආදායම් බදු පනතේ 152 වගන්තිය ප්‍රකාරව කොමසාරිස් ජනරාල්වරයා විසින්, බදු අය විය යුතු සහ ගෙවීමට නියමිත දිනයේදී බදු නොගෙවා ඇති විටදී ගෙවීම කරන ලෙස ඉල්ලා සිටිමින් බදු ගෙවන්නා වෙත දැන්වීමක් යැවිය හැකි බව දක්වා ඇතත් නියැදියක් පරීක්ෂාවේදී 2020/21 සහ 2021/22 වර්ෂයන් සඳහා ආයතන 34 කින් රු. 1,357,272,031 ක හිඟ බදු මුදල් අය කර ගැනීමට දෙපාර්තමේන්තුව විසින් නිසි</p>	<p>2017 අංක 24 දරණ දේශීය ආදායම් පනතේ 152 වගන්තිය ප්‍රකාරව කටයුතු කර ඇති අතර, බදුකරුවන් වෙත අදාළ දැන්වීම් නිකුත් කර ඇති බව.</p>	<p>හිඟ බදු මුදල් අයකර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතුය</p>	

පියවර ගෙන නොමැති බව RAMIS පද්ධතිය අනුව නිරීක්ෂණය විය.

(iii) දේශීය ආදායම් බදු පනතේ 157 වගන්තිය ප්‍රකාරව නියමිත දිනයට අදාළ බදු ප්‍රමාණය නොගෙවා ඇත්තේ නම්, ගෙවන්නා ගෙවීමට නියමිත දිනයේ සිට බදු ගෙවන දිනය දක්වා කාලපරිච්ඡේදය සඳහා එම ප්‍රමාණය මත පොළියක් ගෙවීමට යටත් විය යුතු බව දක්වා ඇතත් නියැදි පරීක්ෂණය සිදු කල ආයතන 06 ක් විසින් රු. 260,994,191 ක බදු ප්‍රමාණයක් නියමිත දිනට පසුව ගෙවා ඇතත්, ඒ සඳහා පනතේ 159 වගන්තිය ප්‍රකාරව මාසිකව ගණනය කරනු ලබන මාසයකට හෝ ඉන් කොටසක් සඳහා සියයට 1.5 බැගින් වූ රු. 14,183,365 ක පොලී මුදලක් අය කර ගෙන නොමැති බව නිරීක්ෂණය විය.

2017 අංක 24 දරණ දේශීය ආදායම් පනතේ 157 වගන්තිය ප්‍රකාරව කටයුතු කර ඇති අතර, පොලී මුදල් අය කර ගැනීම සම්බන්ධයෙන් බදුකරුවන් වෙත දැන්වීම් නිකුත් ඇති බව.

2017 අංක 24 දරන දේශීය ආදායම් පනතේ වගන්තිය ප්‍රකාරව පොලී මුදල් අයකර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතුය.

3.5.2 දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව වෙත 2017 වර්ෂයේ සිට 2021 වර්ෂය දක්වා ලද අභියාචනා (Appeal) බෙරුම්කරණ ක්‍රියාවලිය පරීක්ෂා කිරීම

2006 අංක 10 දරන ආදායම් බදු පනතේ 165 වගන්තියේ 14 වන උප වගන්තියට අනුව හා 2017 අංක 24 දරන ආදායම් බදු පනතේ 139 වගන්තියේ 5 (ඇ) උප වගන්තියට අනුව කොමසාරිස් ජනරාල්වරයා වෙත බදු අභියාචනයක් / පරිපාලන සමාලෝචනයන් සඳහා කළ ඉල්ලීම් ලැබී වර්ෂ 02 ක් ඇතුළත නිෂ්චය කිරීම (Determination) / තීරණය (Decision) හා එම තීරණය ගැනීමට හේතු (අදාළ කාලයට බල පැවත්වෙන බදු පනත අනුව) ලබා දිය යුතු අතර ඉහත ප්‍රතිපාදනයන්ට සමගාමීව දෙපාර්තමේන්තුව වෙත 2017 වර්ෂයේ සිට 2021 වර්ෂය දක්වා වූ කාලයට අදාළව රු.3,506,179,576,488 ක් වටිනා මතභේදකාරී බදු මුදලකට යටත් පරිපාලන සමාලෝචනයන් සඳහා කළ ඉල්ලීම් 67,186 ක් සම්බන්ධයෙන් නිරීක්ෂණය වූ කරුණු පහත දැක්වේ.

(i) බදු අභියාචනා රෙජිස්ටරයෙහි Received යටතේ ඇතුළත් බදු ගෙවන්නා විසින් සිදු කළ ඉල්ලීම්, වලංගු අභියාචනයක් බවට හඳුනාගෙන නොමැති බදු අභියාචනා 2,192 කට අදාළ මතභේදකාරී බදු මුදල රු. 7,415,062,005 ක් 2017 වර්ෂයේ සිට බදු අභියාචනා රෙජිස්ටරයේ

අභියාචනා බෙරුම්කරන ක්‍රියාවලිය සම්බන්ද උක්ත තොරතුරු විමසුමට අදාළව අනපසුවීමකින් වැරදි තොරතුරු ඇතුළත් වාර්තාවක් ලබාදී ඇති බව දන්වන ලද අතර අංක

පනත් ප්‍රකාරව කටයුතු කරමින් අභියාචනා කාලීනව විසඳීමට කටයුතු කළ යුතුය.

ඇතුළත්ව ඇති අතර, විගණන වර්ෂය වන විට උපරිමය වර්ෂ 06 ක් ඉක්මවා ගොස් තිබිණ.

EAQ/2024/28/06-02
 යටතේ 2024 අගෝස්තු 28 දිනැති පිළිතුරු ලිපියට අනුව 2024 ජූලි 16 වන විට Received අයිතමය යටතේ සඳහන් අභියාචනයක් ලෙස ලද, එහෙත් වලංගු අභියාචනයක් බවට හඳුනාගෙන නොමැති ප්‍රමාණය, 2017 සිට 2021 කාලසීමාවට අදාළව 81 ක් වන අතර එහි මතභේදකාරී බදු මුදල රු. 607,357,128 ක් බවට විගණනයට වාර්තා කර තිබුණි.

- (ii) දේශීය ආදායම් කොමසාරිස් ජනරාල්වරයා විසින් සමාලෝචනය (CGIR Hearing) ආරම්භ කළ එහෙත් විගණන දිනය වූ 2023 මැයි මස 25 වන දින වනවිටත් අභියාචනා විසඳීමේ ක්‍රියාවලිය තුළ පවතින වසර 02 සිට 05 දක්වා පැරණි විසඳීම අවසන් කර නොතිබුණු 2018 වර්ෂයේ සිට 2021 වර්ෂය දක්වා ලැබී තිබුණු වටිනාකම රු. 65,934,233,430 වූ බදු අභියාචනා 794 ක් අභියාචනා රෙජිස්ටරයට අනුව බේරුම්කරණ ක්‍රියාවලිය තුළ පවතින බව විගණනයට නිරීක්ෂණය විය.

උක්ත පිළිතුරු ලිපියට අනුව 2024 ජූලි 16 වන විට දේශීය ආදායම් කොමසාරිස් ජනරාල්වරයා මගින් සමාලෝචනය ආරම්භ කළ එහෙත් අභියාචනා විසඳීම අවසන් කර නොතිබුණු 2018 වර්ෂයේ සිට 2021 වර්ෂය දක්වා ලැබී තිබුණු බදු අභියාචනාවලින් නොවිසඳුණු අභියාචනා 374 ක් වන අතර එහි මතභේදකාරී බදු මුදල රු. 77,873,323,792 ක් බවට විගණනයට වාර්තා කර තිබුණි.

පනත් ප්‍රකාරව කටයුතු කරමින් අභියාචනා කාලීනව විසඳීමට කටයුතු කළ යුතුය.

- (iii) දෙපාර්තමේන්තුව වෙත ලැබී තිබුණු පරිපාලන සමාලෝචනයන්, ඊට අදාළ අභියාචනා කාල සීමාව ඇතුළත විසඳීමට කඩිනම් පියවර ගත යුතු වුවත් තවදුරටත් බේරුම්කරණ ක්‍රියාවලියේ විවිධ අදියරයන් තුළ පවතින (Pending), නිශ්චිත තීරණයක් නොමැති බදු අභියාචනා 958 ක් හා ඊට අදාළ වටිනාකම රු. 4,990,297,715 ක් වූ මතභේදකාරී බදු මුදලක් 2017 වර්ෂයේ සිට පවතින බවත්, එහි වසර 02 සිට 06 දක්වා පැරණි අභියාචනා තවදුරටත් අභියාචනා බේරුම්කරණ ක්‍රියාවලිය තුළ පවතින බවත් විගණනයට නිරීක්ෂණය විය.

උක්ත පිළිතුරු ලිපියට අනුව 2024 ජූලි 16 වන විට බේරුම්කරණ ක්‍රියාවලියේ විවිධ අදියරයන් තුළ තවදුරටත් පවතින, 2018 වර්ෂයේ සිට 2021 වර්ෂය දක්වා වූ කාලසීමාවට අයත් නොවිසඳුණු බදු අභියාචනා 124 ක් වන අතර එහි මතභේදකාරී බදු මුදල රු. 987,920,117 ක් බවට විගණනයට වාර්තා කර තිබුණි.

පනත් ප්‍රකාරව කටයුතු කරමින් අභියාචනා කාලීනව විසඳීමට කටයුතු කළ යුතුය.

- (iv) අභියාචනා බොහෝමයක් ප්‍රාථමික අභියාචනා විසඳීම ප්‍රමාද පනත් ප්‍රකාරව තක්සේරුවේ වැඩ අවසන් කිරීමේ දී මතු වූ විමට බලපා ඇති නොයෙක් කටයුතු කරමින් ගැටළු වන, පෙර වර්ෂයේ අලාභ තහවුරු හේතු පවතින බව දේශීය අභියාචනා කාලීනව නොවීම මත, ඉදිරියට ගෙන ආ හිලවු නොවූ ආදායම් කොමසාරිස් විසඳීමට කටයුතු කළ බදු බැර, පෙර කාර්තුවේ ආපසු ගෙවීම්, වෙනත් ජනරාල්වරයා විසින් යුතුය. කාල වලට බදු බැර තිබීම යනාදී නොයෙක් විසින් විගණනයට දක්වා තිබුණි. හේතු විසඳීම සඳහා නිකුත් කළ තක්සේරු මත අභියාචනා මෙන්ම නිලධාරීන් විසින් අභියාචනා, විමසුම් ලෙස හඳුනාගත යුතු වුවත් අභියාචනා, විමසුම් ලෙස අභියාචනා ලෙස ලියාපදිංචි වැරදි සහගත ලෙස අභියාචනා ලෙස ලියාපදිංචි කිරීමත් හා අභියාචනා විසඳීමේදී පද්ධතියේ ඇති ගැටළු මත ප්‍රායෝගිකව විවිධ ගැටළුවලට මුහුණ දීමට සිදු වීම හා පද්ධතියේ දත්ත යාවත්කාලීන නොවීම යනාදී විවිධ හේතු නිසා අභියාචනා බෙරුම්කරණ ක්‍රියාවලිය ප්‍රමාද වී ඇති බව දේශීය ආදායම් කොමසාරිස් ජනරාල් විසින් විගණනයට ප්‍රකාශ කර තිබුණි.

3.5.3 2022 වර්ෂයේ අධිභාර බදු එකතු කිරීම් පිළිබඳ පරීක්ෂාව

- (i) එක් වරක් පමණක් අය කළ හැකි බද්දක් ලෙස 2022 වාර්ෂික අයවැය මඟින් හඳුන්වා දෙනු ලැබූ අධිභාර බද්ද , 2022 අංක 14 දරන අධිභාර බදු පනතේ 2 (1) (අ) වගන්තිය ප්‍රකාරව, 2020 අප්‍රේල් මස 1 වන දිනයෙන් ආරම්භ වන තක්සේරු වර්ෂය සඳහා, බදු අයකළ හැකි ආදායම රුපියල් මිලියන දෙදහසක් ඉක්මවනු ලබන යම් පුද්ගලයකුගේ, හවුල් ව්‍යාපාරයක හෝ සමාගමක, බදු අයකළ හැකි ආදායම මත සියයට 25ක අනුප්‍රමාණයකින් අය කරනු ලැබිය හැකි පරිදි බලාත්මක කරන ලදී .තවද අධිභාර බදු වලට අදාළ තොරතුරු RAMIS පද්ධතියට ඇතුළත් කර නොමැති අතර, එම බද්ද ගොනු ලෙස (Manual) පවත්වාගෙන ගොස් තිබිණි. RAMIS පද්ධතිය තුළ අන්තර්ගත නොවූව ද, අධිභාර බද්ද සම්බන්ධ තොරතුරු නිවැරදිව නිවැරදිව හඳුනාගෙන ඇති අතර, තොරතුරු නිවැරදි ගිණුම් ගත කර ඇත. හිඟ බදු අය කර ගැනීම සඳහා අදාළ ක්‍රියාමාර්ග ගෙන ඇති බව . බද්දට යටත්වන බදු කරුවන් නිවැරදි ලෙස හඳුනා ගැනීමට හා බදු වගකීම් නිසි ලෙස නිරූපනය වන පරිදි පද්ධතිය යාවත්කාලීනව පවත්වා ගැනීම, හිඟ බදු අයකර ගැනීමට නිසි පියවර ගැනීම කළමනාකරණයේ වගකීම වේ.
- (ii) අධිභාර බදු පනතේ 2(4) වගන්තිය අනුව මෙම පනත යටතේ බද්ද ගෙවීමට යටත් සෑම බදු ගෙවන්නෙකුම කොමසාරිස් ජනරාල්වරයා වෙත 2022 අප්‍රේල් මස විසි වන දිනයේ දී සහ 2022 ජූලි මස විසි වන දිනයේ දී හෝ ඒ දිනවලට පෙරාතුව සමාන වාරික දෙකකින් බද්ද ගෙවිය ලැබිය යුතු බව දක්වා තිබිණි. ඒ අනුව දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ලබා දුන් තොරතුරු පරීක්ෂා කිරීමේදී බදුකරුවන් 08 දෙනෙකු විසින් නියමිත දිනයේදී බදු මුදල් නොගෙවා ප්‍රමාද වී ගෙවා තිබූ බදු මුදලේ වටිනාකම රු. 2,692,889,914 ක් විය. RAMIS පද්ධතිය තුළ අන්තර්ගත නොවූව ද, අධිභාර බද්ද සම්බන්ධ තොරතුරු නිවැරදිව හඳුනාගෙන ඇති අතර, තොරතුරු නිවැරදි ගිණුම් ගත කර ඇත. හිඟ බදු අය කර ගැනීම සඳහා අදාළ ක්‍රියාමාර්ග ගෙන ඇති බව . අධිභාර බදු පනතේ 2(4) වගන්තිය ප්‍රකාරව නියමිත දිනයේදී බදු මුදල් ගෙන්නා ගැනීමට කටයුතු කළ යුතුය.

(iii)	<p>දේශීය ආදායම් බදු පනතේ 157 හා 159 වගන්ති ප්‍රකාරව නියමිත දිනයට පසු බදු මුදල් ගෙවීම හේතුවෙන්, අයකරගත යුතු දඩ සහ පොළී මුදල් ගෙවන ලෙස දන්වා බදුකරුවන් 04 දෙනෙකු වෙත 2023 වර්ෂයේදී විටින් විට නිවේදන නිකුත් කර ඇති අතර, ඊට අදාළ මුළු පොළී මුදල රු. 71,134,984 ක් හා දඩ මුදල රු. 82,239,024 ක් විය. මීට අමතරව තවත් එක් බදුකරුවකු වෙත අදාළ පොළී හා දඩ මුදල් ගෙවන ලෙස නිවේදන නිකුත් කර ඇති බව විගණනයට දන්වා ඇතත් ඊට අදාළ ලිඛිත සාක්ෂි විගණනයට ඉදිරිපත් කර නොමැත.</p>	<p>දේශීය ආදායම් බදු පනතේ විධිවිධාන ප්‍රකාරව කටයුතු කර අදාළ දඩ හා පොළී මුදල් අය කර ගැනීමට ක්‍රියාමාර්ග ගෙන ඇති බව.</p>	<p>ප්‍රමාද වී බදු ගෙවීම හේතුවෙන් අයකර ගතයුතු දඩ හා පොළී මුදල් කඩිනමින් අය කරගත යුතුය.</p>
-------	---	---	---

3.5.4 බදු පරිපාලනය සඳහා ආදායම් පරිපාලන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතිය (RAMIS) යොදා ගැනීම පිළිබඳ පරීක්ෂා කිරීම.

දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ බදු රැස් කිරීම සඳහා ආදායම් පරිපාලන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතිය (RAMIS) යොදා ගැනීම පිළිබඳ නියැදි විගණන පරීක්ෂණයේදී නිරීක්ෂණය වූ කරුණු පහත පරිදි වේ.

(i) උපයන විට බද්ද (PAYE) හා රඳවා ගැනීමේ බද්ද (WHT) බදු වර්ග වලට අදාළ ව තක්සේරු වර්ෂ 2018/2019 සිට 2021/2022 දක්වා අතිරේක තක්සේරු වාර්තා නිකුත් කිරීම ආදායම් පරිපාලන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතියෙන් පරිබාහිරව සිදු වී තිබිණ. ඒ හේතුවෙන් ආදායම් පරිපාලන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතිය තුළ බදුකරුවන්ගේ බදු වගකීම නිවැරදිව වාර්තා වී නොතිබුණි.

එම අතිරේක තක්සේරු පද්ධතිගත කිරීමේ කටයුතු සිදු කරමින් පවතින බව.

තක්සේරු වාර්තා නිකුත් කළ හැකි පරිදි RAMIS 2.0 මොඩියුලය සංවර්ධනය කිරීමේ කටයුතු කඩිනමින් නිම කළ යුතු ය.

(ii) බදු සම්බන්ධ සියළු තොරතුරු පද්ධතියේ ඇතුළත් නොවීම හේතුවෙන් හිඟ බදු වාර්ථාවේ ශේෂයන් පද්ධතියේ ශේෂයන් සමඟ නිවැරදි නොවීම හා පද්ධතියේ පවතින නොයෙකුත් අඩුපාඩු මත නිලධාරීන් හට වැඩ අයිතම අවසන් කිරීමට නොහැකි බවට විටින් විට විගණන වාර්තා කර ඇති අවස්ථා නිරීක්ෂණය වීම.

RAMIS 2.0 හි කටයුතු කඩිනමින් නිම කිරීමට බලාපොරොත්තු වන බව.

RAMIS 2.0 මොඩියුලය සංවර්ධනය කිරීමේ කටයුතු කඩිනමින් නිම කළ යුතු ය.

(iii) දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ ආදායම් පරිපාලන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතිය RAMIS සංවර්ධන කටයුතු ආරම්භ කිරීමට පෙර සිට මේ දක්වා ක්‍රියාත්මක වන පහත සඳහන් බදු වල බදු පරිපාලන කටයුතු මෙතෙක් පද්ධතියෙන් පරිබාහිරව සිදුවන බව පහත පරිදි විගණනයේදී නිරීක්ෂණය විය.

(අ)	RAMIS ක්‍රියාත්මක කිරීමේ අදියර II යටතේ පද්ධතිගත කිරීමට අපේක්ෂා කරන ලද ඔට්ටු හා සුදු බද්ද මෙතෙක් පද්ධතිගත කර නොතිබුණි. යටෝක්ත ඔට්ටු හා සුදු බද්ද මගින් 2023 වර්ෂයේ ඇස්තමේන්තුගත ආදායම රු. මිලියන 5,500 ක් වන අතර 2023 වර්ෂයේ ත්‍යාග ආදායම රු. 7,421,816,561 ක්ද හිඟ බදු වටිනාකම රු. 5,563,543,778 ක්ද විය. ඔට්ටු හා සුදු බදු පනත යටතේ ලියාපදිංචි වී ඇති බදු ගෙවන්නන්ගේ සංඛ්‍යාව කැසිනෝ සඳහා 04 ක් හා අනෙකුත් ඔට්ටු හා සුදු ව්‍යාපාර 401 ක් විය.	ඔට්ටු හා සුදු බදු පද්ධති ගත කිරීමේ අවශ්‍යතාව සලකාබලමින් පවතින බව.	RAMIS 2.0 මොඩියුලය සංවර්ධනය කිරීමේ කටයුතු කඩිනමින් නිම කළ යුතු අතර සියලු බදු වර්ග පද්ධතිගත කිරීම වඩා යෝග්‍ය වේ.
(ආ)	2005 අංක 5 දරන මුදල් පනත මගින් හඳුන්වා දී ක්‍රියාත්මක කරන ලද, කොටස් තැරැව්කරු, හෝ කොටස් වෙළෙඳුන් හෝ භාරකාර බැංකුව යන තෙවන පාර්ශවයක් විසින් අවස්ථාවෝචිත පරිදි එකතු කර දෙපාර්තමේන්තුව වෙත ප්‍රේෂණය කරනු ලබන කොටස් ගනුදෙනු බද්ද RAMIS පද්ධතියට ඇතුළත් කර නොතිබුණි. අදාළ බද්ද මගින් 2023 වර්ෂයේදී රු. 2,477,736,910 ක ආදායමක් උපයා තිබුණු අතර 2023 වර්ෂය සඳහා ඇස්තමේන්තුගත බදු ආදායම රු. මිලියන 1,980 ක් විය.	එකඟ වන බව.	RAMIS 2.0 මොඩියුලය සංවර්ධනය කිරීමේ කටයුතු කඩිනමින් නිම කළ යුතු අතර සියලු බදු වර්ග පද්ධතිගත කිරීම වඩා යෝග්‍ය වේ.
(ඇ)	සමාජ ආරක්ෂණ දායක බදු රැස් කිරීමේ හා පරිපාලනය කිරීමේ කාර්යයන්ගේ සමහර සංරචක RAMIS පද්ධතිය හරහා සිදු කිරීමට පද්ධතිය තුළ පහසුකම් සලසාගෙන නොතිබීම නිසා එතෙක් ක්‍රියාත්මක වූ Legacy පරිගණක පද්ධතිය හරහා සිදු කරනු ලබන බව නිරීක්ෂණය විය. එය දෙපාර්තමේන්තුවේ ආදායම් පරිපාලන කටයුතු නව්‍යකරණයෙන් හා ස්වයංක්‍රීයකරණයෙන් අපේක්ෂිත අරමුණු ඉටු නොවීමක් ලෙසත් නිරීක්ෂණය කෙරේ. තවද එමගින් RAMIS පද්ධතියේ සිට නැවත Legacy පරිගණක පද්ධතිය දක්වා ගමන් කිරීම RAMIS පද්ධතිය තුළින් බලාපොරොත්තු වූ අරමුණු ඉටු නොවීමක් බවත් Legacy පද්ධතිය ක්‍රමිකව භාවිතයෙන් ඉවත් කිරීමට ඇති අවස්ථාවක නැවත එම පද්ධතියට දත්ත ඇතුළත් කිරීම අවදානම් බවත් නිරීක්ෂණය කෙරේ.	පද්ධතිගත කිරීම අවසන් කර ඇති බව.	RAMIS 2.0 මොඩියුලය සංවර්ධනය කිරීමේ කටයුතු කඩිනමින් නිම කළ යුතු අතර සියලු බදු වර්ග පද්ධතිගත කිරීම වඩා යෝග්‍ය වේ.
(ඈ)	2015 දී විගමණ බද්ද සහ 2017 දී ප්‍රේෂණ ගාස්තු හඳුන්වා දී ඇති අතර, එම බදු හඳුන්වා දී මේ වන විට වසර 03 කටත් අධික කාලයක් ගත වී ඇතත් ආදායම් පරිපාලන කළමනාකරණ තොරතුරු පද්ධතිය මගින් බදු පරිපාලන කටයුතු සිදු නොවන අතර, නව බදු හඳුන්වා දීමත් ඒවා පද්ධතිගත කිරීමත් අතර දැඩි කාල	එකඟ වන බව.	RAMIS 2.0 මොඩියුලය සංවර්ධනය කිරීමේ කටයුතු කඩිනමින් නිම කළ යුතු අතර සියලු බදු වර්ග පද්ධතිගත කිරීම වඩා

ප්‍රමාදයක් ඇති බව නිරීක්ෂණය විය.

යෝග්‍ය වේ.

- (ඉ) දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ආදායම් පරිපාලන කලමනාකරණ තොරතුරු පද්ධති (RAMIS) සංවර්ධන කටයුතු ආරම්භ කිරීමට පෙර හඳුනාගත් ඇතැම් බදු වර්ග මෙන්ම, පද්ධති සංවර්ධන කටයුතු ආරම්භ කිරීමෙන් පසු කාලීනව හඳුන්වා දුන් බදු වලට අදාළ පරිපාලන කටයුතු මෙම පද්ධතිය මඟින් කාර්යක්ෂමව සිදු නොවන බව නිරීක්ෂණය වේ. පසුගිය වර්ෂවල පැවති COVID වසංගත තත්ත්වය, ආර්ථික අවපාතය සහ RAMIS ව්‍යාපෘතියට අදාළ ව ගිවිසුම්ගත නොවීම මත ඇති වූ ගැටළුකාරී තත්ත්වයන් හේතුවෙන් RAMIS 2.0 මොඩියුලය සංවර්ධනය කිරීමේ කටයුතු තරමක් දුරට අඩාල වූ අතර, මේ වන විට ඒ සම්බන්ධයෙන් කටයුතු කරගෙන යනු ලබන බව. RAMIS 2.0 මොඩියුලය සංවර්ධනය කිරීමේ කටයුතු කඩිනමින් නිම කළ යුතු අතර සියලු බදු වර්ග පද්ධතිගත කිරීම වඩා යෝග්‍ය බව.

3.5.5 ආදායම් බදු පරීක්ෂාව

TIN අංක 11401xxxx හි සංස්ථාපිත ආදායම් බදු (Corporate Income Tax) ගෙවීම සම්බන්ධයෙන් කරනු ලැබූ විස්තරාත්මක විගණන පරීක්ෂාවේ දී නිරීක්ෂණය වූ කරුණු පහත දැක්වේ.

- (i) තක්සේරු වර්ෂ 2019/20,2021/22 හා 2022/23 තක්සේරු වර්ෂයන් සඳහා ස්වයං තක්සේරු වාර්තා/බදු වාර්තා (Tax Return) යටෝක්ත සමාගම විසින් ඉදිරිපත් කර ඇතැත් RAMIS පද්ධතිය තුළ අවම වශයෙන් එම බදු වාර්තාවල සඳහන් බදු වගකීම්වත්, ගෙවිය යුතු බදු ශේෂ ලෙස සඳහන් නොකිරීම හේතුවෙන් පද්ධතිය තුළ සමාගම නමින් එක් එක් කාලපරිච්ඡේදයන්ට අදාළව සාවද්‍ය බදු ආපසු ගෙවීමක් (Refund) වාර්තා වී තිබීමෙන් රජයට අයවිය යුතු බදු ආදායම් සම්බන්ධයෙන් දෝෂ සහගත වාර්තා විමක් පවතින බව නිරීක්ෂණය විය. එකඟ වන බව. RAMIS 2.0 මොඩියුලය සංවර්ධනය කිරීමේ හා දෝෂ නිවැරදි කිරීමේ කටයුතු කඩිනමින් නිම කළ යුතුය.
- (ii) 2015/16 තක්සේරු වර්ෂය තුළ වර්ෂ අවසන් ගෙවිය යුතු සංස්ථාපිත ආදායම් බද්ද හා දඩ මුදල රු. 21,624,871 වූ අතර එම බදු මුදල විගණන දිනය වූ 2024 මැයි 03 දින දක්වා ගෙවීමට සමාගම කටයුතු කර නොමැති අතර RAMIS පද්ධතිය තුළ තවදුරටත් ඊට අදාළ වැඩ අයිතම, වර්ෂ 08 කට අධික කාලයක් තිස්සේ විවෘතව පවතින බව නිරීක්ෂණය විය. 1516 - රඳවා ගැනීමේ බදු ඉඩ නොදීම සම්බන්ධව බදු ගෙවන්නා විරෝධතා ගොනු කොට තිබූ අතර මේ පිළිබඳව කටයුතු අවසාන කිරීමෙන් පසුව දැනට RAMIS පද්ධතියේ පවතින දෝශයක් හේතුවෙන් අදාළ බදු බැර ඉඩ දීමට නොහැකිව පවතින බව හා RAMIS 2.0 මොඩියුලය සංවර්ධනය කිරීම සහ දෝෂ නිවැරදි කිරීම කටයුතු කඩිනමින් නිම කළ යුතු අතර සියලු බදු වර්ග පද්ධතිගත කිරීම වඩා යෝග්‍ය වේ.

මේ පිළිබඳව RAMIS අංශය සමග සාකච්ඡා කොට බදු බැර ඉඩ දීමෙන් පසුව වැඩ අයිතම අවසන් කිරීමට කටයුතු කරනු ඇති බව.

(iii) 2019/20 සිට 2022/23 කාල සීමාව තුළ සමාගම නමින් ස්වයං තක්සේරු ගොනු කර තිබිය දී, සමාගම විසින් ගෙවූ බදු මුදල් පමණක් වාර්තා වී තිබුණි. මේ හේතුවෙන් දෙපාර්තමේන්තුව බදුගෙවන්නාට ආපසු ගෙවිය යුතු සාවද්‍ය බදු ශේෂයන් (Refund Amount) පද්ධතිය තුළින් නිරීක්ෂණය විය.

මෙම තත්වය RAMIS පද්ධතිය පූර්ණ ලෙස ක්‍රියාත්මක වීමේදී මහභූරු යනු ඇති බව.

RAMIS 2.0 මොඩියුලය සංවර්ධනය කිරීම සහ දෝෂ නිවැරදි කිරීමේ කටයුතු කඩිනමින් නිම කළ යුතු අතර සියලු බදු වර්ග පද්ධතිගත කිරීම වඩා යෝග්‍ය වේ.

3.5.6 TIN අංක අවසාන ඉලක්කම් 2525 යටතේ 2022 හා 2023 වර්ෂයන්හි සිනි ආනයනය කර තිබූ තෝරාගත් ආනයනකරුවන් සම්බන්ධයෙන් බදු ලියාපදිංචිවීම් හා ගෙවීම් පිළිබඳ පරීක්ෂාවේදී පහත කරුණු නිරීක්ෂණය විය.

(i) බදුකරුවන් දෙදෙනෙකු පද්ධතිය තුළ දැනටමත් එකතු කළ අගය මත බදු ගෙවීම සඳහා අංක 7000 යටතේ ලියාපදිංචිව සිටින ක්‍රියාකාරී බදුගෙවන්නන් වූවත්, නියැදි විගණනයට අනුව 2022 හා 2023 වර්ෂයන්හි පිළිවෙලින් CIF එකතු වටිනාකමින් රු . 270,297,115 ක හා රු. 175,177,269 ක සිනි ආනයනය කිරීමට TIN අංක 2525 යටතේ තාවකාලික ලියාපදිංචිය අංක නිකුත් කර තිබිණ. එසේ ක්‍රියාකාරී VAT බදු ක්‍රමය යටතේ ලියාපදිංචි වී සිටින බදුකරුවන් හට තාවකාලික ලියාපදිංචිය TIN අංක නිකුත් කිරීම මගින්, ඒ සම්බන්ධයෙන් දෙපාර්තමේන්තුවේ පිහිටුවා ඇති අභ්‍යන්තර පාලන ක්‍රමය නිසි ආකාරයෙන් ක්‍රියාත්මක නොවන බවට හා RAMIS පද්ධතිය මගින් එවැනි ක්‍රියාකාරකම් ස්වයංක්‍රීයව අනාවරණය වී නොමැති බව නිරීක්ෂණය විය.

ඉහත ආයතන ස්ථීර ලෙස එකතු කළ අගය මත බද්ද සඳහා ලියාපදිංචි වී සක්‍රිය බදුගෙවන්නන් බවට පත් වන විට තාවකාලික ලියාපදිංචිය අනිවාර්යයෙන්ම අවලංගු කරනු ලබන අතර එබැවින් ඉන් පසුව තාවකාලික බදු සහතිකය මගින් භාණ්ඩ ආනයනය කළ නොහැකි වේ. එසේ ආනයනය කර තිබේ නම් එය දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ පාලනයෙන් බැහැර අවස්ථාවක් වන බව.

දැනටමත් එකතු කළ අගය මත බදු ගෙවීම සඳහා අංක 7000 යටතේ ස්ථීර ලියාපදිංචිව සිටින ක්‍රියාකාරී බදුගෙවන්නන් සඳහා තාවකාලික ලියාපදිංචිය අංක නිකුත් කිරීමට නොහැකි පරිදි අභ්‍යන්තර පාලන ක්‍රමවේදයක් ස්ථාපනය කිරීම හා RAMIS පද්ධතිය මගින් එවැනි ක්‍රියාකාරකම් ස්වයංක්‍රීයව අනාවරණය වන පරිදි පද්ධතිය සංවර්ධනය කිරීමේ කටයුතු කළ යුතුය.

- (ii) තාවකාලික VAT ක්‍රමය යටතේ ආනයන සිදු කර ඇති සිනි ආනයනකරුවන් අතරින් නියැදි විගණනයට අනුව ආනයනකරුවන් 14 දෙනෙකු ආදායම් බදු සඳහා ලියාපදිංචි වී ඇතත්, 2022/23 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා අදාළව 2023 නොවැම්බර් 30 දිනට පෙර ඉදිරිපත් කළ යුතු ආදායම් බදු වාර්තා විගණන දිනය වූ 2024 ජනවාරි 30 දක්වා ඉදිරිපත් කර නොතිබුණු අතර, ඔවුන් සියලුදෙනා විසින් 2022 හා 2023 වර්ෂයන්හි පිළිවෙලින් 2525 යටතේ ගෙන්වා ඇති සිනි ආනයනවල මුළු CIF වටිනාකම රු. 3,580,948,952 ක් හා රු. 8,661,150,315 ක් විය.

3.5.7 මත්පැන් බලපත්‍රලාභීන් වෙත නිෂ්කාශනය සහතික නිකුත් කිරීම සම්බන්ධයෙන් පරීක්ෂා කිරීම

2024 වර්ෂයේ වාර්ෂික සුරාබදු බලපත්‍ර අළුත් කිරීමේදී දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවෙන් ආදායම් නිෂ්කාශන සහතිකය ලබා ගැනීම අනිවාර්ය කර තිබූ කොන්දේසිය සුරාබදු දෙපාර්තමේන්තුව විසින් ඉවත් කිරීම හේතුවෙන් 2024 වර්ෂය සඳහා බලපත්‍රලාභීන් 443 ක් දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තු ප්‍රධාන කාර්යාලය වෙතින් නිෂ්කාශන සහතික අයදුම් කර තිබූ නමුත් ඉන් බලපත්‍රලාභීන් 241 දෙනෙකු නිෂ්කාශන සහතික ලබා ගැනීමට ඉදිරිපත් වී නොමැත. එසේ නිශ්කාශන සහතික ලබා ගැනීමට ඉදිරිපත් වී නැති බඳුකරුවන් 40 කගේ නියැදියක් පරීක්ෂා කිරීමේදී බදුකරුවන් 21 දෙනෙකු වෙතින් අය කර ගත යුතු රු. 187,644,815 ක හිඟ බදු ශේෂයක් ඇති බව 2023 ජූනි 30 දිනට හිඟ බදු ලේඛනය අනුව නිරීක්ෂණය විය.

මෙම නිෂ්කාශන සහතිකය 2023 නොවැම්බර් 20 දිනැති උපදෙස් මාලාවේ අංක 1,2 සහ 4 ඡේද වල සඳහන් උපදෙස් අනුගමනය කරමින් නිකුත් කර ඇති බව හා එම උපදෙස් මාලාවේ පිටපතක් සහ අදාළ තොරතුරු 2024 අප්‍රේල් 25 දිනැතිව ඉදිරිපත් කර ඇති බව.

මත්පැන් බලපත්‍ර ලබා ගැනීම සඳහා බදු නිෂ්කාශන සහතික නිකුත් කිරීමේදී අදාළ ගෙවිය යුතු බදු ගෙවා ඇති බවට/ අදාළ බදු වාර්තා ලබාදී ඇති බවට සහතික කර ගැනීමෙන් අනතුරුව මත්පැන් බලපත්‍ර ලබා ගැනීම සඳහා බදු නිෂ්කාශන සහතික නිකුත් කළ යුතුය.

3.5.8 දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවේ 2014/2015 වර්ෂයේ සිට 2022/2023 වර්ෂය දක්වා වාර්ෂික බද්ද හා දළ එකතුව මත බදු අය කිරීම් සම්බන්ධව සිදු කළ විගණන පරීක්ෂාවේදී පහත කරුණු නිරීක්ෂණය විය.

- (i) 1988 අංක 40 දරන ඔට්ටු හා සුදු බදු පනතේ 2 වන වගන්තිය හා 2015 අංක 14 දරන ඔට්ටු හා සුදු බදු (සංශෝධන) පනතින් කරන ලද සංශෝධනවලට අනුව සජීවී විකාශන පහසුකම් සහිත ඔට්ටු මධ්‍යස්ථාන විසින් තක්සේරු වර්ෂ 2014/2015 (2015 මාර්තු 31) දක්වා ගෙවිය අදාළ හිඟ බදු මුදලින් එක් බදු ගෙවන්නෙකුගේ හිඟ බදු මුදල සහ 50 % දඩ මුදල වශයෙන් රු.525,000/- මුදලක් අය කරගෙන ඇති අතර, ඉතිරි බදු මුදල් පනත් ප්‍රකාරව කටයුතු කළ යුතු අතර බදු කරුවන්ගෙන් අයවිය යුතු බදු මුදල් කඩිනමින් අයකර ගැනීමට කටයුතු කළ

යුතු වාර්ෂික බද්ද රු.300,000ක් හා තක්සේරු වර්ෂ 2015/2016 (2015 අප්‍රේල් 01) සිට ගෙවිය යුතු වාර්ෂික බද්ද රු.600,000 ක් වන අතර 2023 අප්‍රේල් 01 දින සිට එය රු.1,000,000ක් දක්වා වැඩි කර ඇති අතර එම බද්ද තක්සේරු වර්ෂය තුළ සමාන වාරික 4කින් හා අදාළ වාරිකය කාර්තුව ආරම්භ වීමට පෙර ගෙවිය යුතු අතර 2023 තක්සේරු වර්ෂය සඳහා ලියාපදිංචි බදුගෙවන්නන් විසින් රු. 103,450,000 ක් වටිනා වාර්ෂික බදු මුදල් පමණක් ගෙවා නොතිබුණු බව නිරීක්ෂණය විය.

අයකර ගැනීම සඳහා පනත් යුතුය. ප්‍රකාරව කටයුතු කරමින් පවතින බව.

(ii) 1988 අංක 40 දරන ඔට්ටු හා සුදු බදු පනතෙහි 2 (1) වන වගන්තිය හා 2001 අංක 07 දරන ඔට්ටු හා සුදු බදු පනතේ සංශෝධනයන්ට අනුව සජීවී විකාශන පහසුකම් සහිත ඔට්ටු මධ්‍යස්ථාන විසින් වාර්ෂික බද්දට අදාළ වාරිකය කාර්තුව ආරම්භ වීමට පෙර ගෙවිය යුතු වුවද දැනටමත් ගෙවා අවසන් වාර්ෂික බදු නියමිත පරිදි අදාළ දිනයන් වලදී ගෙවා නොමැති අතර ප්‍රමාද වී ගෙවීම් පවතින බවත් එම ප්‍රමාද වී වාර්ෂික බදු ගෙවීම් සම්බන්ධව නියම කළ හැකි දණ්ඩන ප්‍රමාණය විගණන දිනය වූ 2023 මාර්තු 31 දක්වා ආසන්න වශයෙන් රු. 103,100,000 ක් පමණ වන බව විගණනයේදී සිදු කළ ගණනය කිරීම් අනුව නිරීක්ෂණය විය.

පනත් ප්‍රකාරව කටයුතු කරමින් බදු කරුවන්ගෙන් ඉතිරි මුදල් අයකර ගැනීමට කටයුතු කරමින් පවතින බව.

පනත් ප්‍රකාරව කටයුතු කළ යුතු අතර බදු කරුවන්ගෙන් අයවිය යුතු හිඟ බදු දඩ මුදල් කඩිනමින් අයකර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතුය.

(iii) සජීවී විකාශන පහසුකම් සහිත ඔට්ටු මධ්‍යස්ථානවලට අදාළ ව 2014 වර්ෂයේ සිට නොගෙවූ වාර්ෂික බදු හා ප්‍රමාද වී සිදු කළ ගෙවීම් සම්බන්ධව නිකුත් වී ඇති තක්සේරු පිළිබඳ පරීක්ෂාවේ දී මේ වන තෙක් අය කර නොගෙන පවතින බදු හා දඩ මුදල් රු.206,200,000 ක් බව නිරීක්ෂණය විය.

පනත් ප්‍රකාරව කටයුතු කරමින් බදු කරුවන්ගෙන් ඉතිරි මුදල් අයකර ගැනීමට කටයුතු කරමින් පවතින බව.

පනත් ජරකාරව කටයුතු කළ යුතු අතර බදු කරුවන්ගෙන් අයවිය යුතු හිඟ බදු හා දඩ මුදල් කඩිනමින් අයකර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතුය.

(iv) 2014/2015 වර්ෂවල සිට 2022/2023 වර්ෂය දක්වා ව්‍යාපාර 03 හිම ඇතැම් කාලපරිච්ඡේද සඳහා මාසික දළ එකතුව මත ගෙවිය යුතු බද්ද නියමිත පරිදි අදාළ දිනයන්ට පෙර ගෙවා නොතිබුණු අතර ඒ අනුව එකිනෙක වර්ෂ සඳහා සජීවී විකාශන පහසුකම් සහිත ඔට්ටු මධ්‍යස්ථානවල ප්‍රමාද වී දළ එකතුව මත බදු ගෙවීම් සම්බන්ධව තවමත් අයවීමට පවතින දණ්ඩන ප්‍රමාණය ආසන්න වශයෙන් රු.1,679,339,966 ක් පමණ වන බව නිරීක්ෂණය විය.

2014/2015, 2015/2016 තක්සේරු වර්ෂ වලට අදාළ හිඟ බදු සම්බන්ධයෙන් බදුකරු විසින් අභියාචනාධිකරණය වෙත අභියාචනයක් ඉදිරිපත් කර ඇති බව.

බදු කරුවන්ගෙන් අයවිය යුතු ඉතිරි හිඟ බදු හා දඩ මුදල් කඩිනමින් අයකර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතුය.

(v) 2014 වර්ෂයේ සිට සජීවී විකාශන පහසුකම් සහිත ඔට්ටු මධ්‍යස්ථානවල නොගෙවූ මාසික දළ එකතුව මත ගෙවිය යුතු බදු හා ප්‍රමාද වී සිදු කළ ගෙවීම් සම්බන්ධව මේ වන තෙක් නිකුත් වී ඇති තක්සේරු සම්බන්ධව අය කර නොගෙන පවතින මාසික දළ එකතුව මත බදු හා දඩ මුදල් රු.2,621,108,150 ක් පමණ වේ.

මෙම හිඟ බදු මුදල් සඳහාද අභියාචනාධිකරණය වෙත අභියාචනයක් ඉදිරිපත් කර ඇති බව.

පනත් ජරකාරව කටයුතු කළ යුතු අතර බදු කරුවන්ගෙන් අයවිය යුතු ඉතිරි හිඟ බදු සහ දඩ මුදල් කඩිනමින් අයකර ගැනීමට කටයුතු කළ යුතුය.

(vi) ආදායම් පරිපාලන කළමනාකරන තොරතුරු පද්ධතිය තුළ ඔට්ටු හා සුදු බද්දට අදාළ මොඩියුල සංවර්ධනය කර නොමැති බැවින් ඉහත බදුකරුවන්ගේ ආදායම් වාර්තා, බදු ගෙවීම්, තක්සේරු නිකුත් කිරීම්, ප්‍රගතිය හා සියලුම බදු පරිපාලන කටයුතු ලිපිගොනු මැනුවල් ක්‍රමයට පවත්වා ගෙන යාම හරහා සිදු කරන බැවින් තොරතුරුවල නිරවද්‍යතාවය ලිපිගොනු තුළින් ලබා දුන් තොරතුරු මත පදනම්ව විගණන කටයුතු තහවුරු කිරීමට සිදු වූ අතර බදු නිලධාරීන්ගේ පරිපාලනමය වැඩ අවම කිරීම සඳහා හා බදු අනුකූලතාවය ඵලදායී ලෙස සිදු කිරීම හා තොරතුරු නිවැරදිව හා යාවත්කාලීනව ලබා ගැනීමට නොහැකි වී ඇති බව තවදුරටත් නිරීණය කෙරේ.

ඔට්ටු හා සුදු බදු බදු වර්ගය RAMIS පද්ධතියට ඇතුළත් කිරීම සඳහා දැනුවත් ඇති බව.

RAMIS 2.0 මොඩියුලය සංවර්ධනය කිරීමේ කටයුතු කඩිනමින් නිම කළ යුතු අතර සියලු බදු වර්ග පද්ධතිගත කිරීම වඩා යෝග්‍ය වේ.

4. මානව සම්පත් කළමනාකරණය
පහත සඳහන් නිරීක්ෂණයන් කරනු ලැබේ.

විගණන නිරීක්ෂණය	ගණන්දීමේ අදහස් දැක්වීම	නිලධාරීගේ	නිර්දේශය
<p>4.1 අනුයුක්ත කාර්ය මණ්ඩලය, තරාස කාර්ය මණ්ඩලය</p> <p>දේශීය ආදායම් දෙපාර්තමේන්තුවට අදාළව 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට ජ්‍යෙෂ්ඨ මට්ටමේ පුරප්පාඩු 289 ක්ද තෘතීයික මට්ටමේ පුරප්පාඩු 28 ක්ද ද්විතීයික මට්ටමේ පුරප්පාඩු 84 ක්ද ප්‍රාථමික මට්ටමේ පුරප්පාඩු 105 ක්ද වශයෙන් පුරප්පාඩු 506 ක් පැවතුණි. ඊට සමගාමීව 2020 , 2021 හා 2022 වර්ෂ වලදී පුරප්පාඩු සංඛ්‍යාව පිළිවෙලින් 320ක්, 387ක් හා 437 ක් වී තිබුණි. මේ අනුව දෙපාර්තමේන්තුවේ සේවක පුරප්පාඩු සංඛ්‍යාව වර්ෂ ගණනාවක් පුරා ක්‍රමිකව වර්ධනය වීමක් පෙන්නුම්කර තිබුණු අතර 2023 දෙසැම්බර් 31 දිනට එය සමස්ථ අනුමත සේවක සංඛ්‍යාවෙන් සියයට 17.6 ක් විය.</p>	එකඟ වන බව.		<p>දෙපාර්තමේන්තු පුරප්පාඩු තනතුරු සඳහා අත්‍යවශ්‍ය කාර්යය මණ්ඩලය බඳවා ගැනීමට සහ අත්‍යවශ්‍ය පුරප්පාඩු තනතුරු සටහන් කිරීමට කටයුතු කළ යුතුය.</p>